

Μετεχούσες

Σπουδαστριες

- Καλή Επουχία
- Βασιλική Φιλανθρωπία

Υπεύθυνος

Καθηγητής

- Ανδρέας Αλεξόπουλος

Πτυχιακή για τη λήψη του πτυχίου από το τμήμα
Λογιστικής της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας
του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (ΤΕΙΥ)

ΠΑΤΡΑΣ

Θ Ε Μ Α : "Αντίκτυπος επί της Ελληνικής Οικονομίας
από την πολιτική ελέγχου των τιμών των
αγαθών και των αμοιβών των συντελεστών
παραγωγής"

Π ε ρ λ η φ η Μ ε λ έ τ η ς

Οι βασικοί σκοποί της εργασίας αυτής είναι οι ακόλουθοι: Πρώτο, να προσδιορίσει και να αναλύσει τους σκοπούς για τους οποίους επιχειρήται έλεγχος των τιμών των αγαθών και των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής. Δεύτερο, να γίνει παρουσίαση των συνεπειών του ελέγχου, οι οποίες εντοπίζονται σε δύο κατηγορίες. α) Συνέπειες στα εισοδήματα και στην παραγωγή και β) Συνέπειες στην κατανάλωση. Τρίτο, επιχειρήται μία ανάλυση στην οποία προσπαθούμε να δείξουμε γιατί είναι αδύνατη η εφαρμογή του ελέγχου των τιμών και μισθών, πέρα από ένα πολύ μικρό διάστημα. Συνεχίζουμε με τον εντοπισμό προβλημάτων κατά την εφαρμογή της πολιτικής ελέγχου των τιμών των αγαθών και των αμοιβών των συντελεστών της παραγωγής. Έχουν δοκιμαστεί πολλοί τρόποι για την εφαρμογή της πολιτικής, από την απλή προτροπή ως την επιβολή αυτής, όπως άλλωστε θα αναπτύξουμε κατωτέρω. Θα συνεχίσουμε με μία ανάλυση της εμπειρίας άλλων χωρών που χρησιμοποίησαν την πολιτική ελέγχου των τιμών. Θα σταθούμε στις ΗΠΑ, στην Γαλλία και φυσικά στην Ελλάδα. Πιστεύουμε πως έτσι θα δώσουμε μία ολοκληρωμένη εικόνα του προβλήματος που μας απασχολεί. Προσπαθούμε μέσα απ'όλη την εργασία να δώσουμε απαντήσεις σε βασικά ερωτήματα, όπως: γιατί επιβάλλονται έλεγχοι στις τιμές, ποιά τα αποτελέσματά τους και ποιές οι παρενέργειές τους. Προσπαθήσαμε να μην επεκταθούμε σε λεπτομέρειες και να μην χρησιμοποιήσουμε ορολογίες, προσδοκώντας το όλο αποτέλεσμα να είναι κατανοητό, πρώτα βέβαια σε 'μας και δεύτερον σε οποιονδήποτε διαβάσει αυτή τη μελέτη και δεν είναι μυημένος στα οικονομικά.

Αναφερόμαστε επίσης στο πως η Πολιτεία προσπαθεί να μειώσει τα υπερκανονικά κέρδη που πραγματοποιούνται από την άσκηση της μονοπωλιακής δύναμεις.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Θα θέλαμε σαν ομάδα να ευχαριστήσουμε πρόσωπα που μας βοήθησαν στην προσπάθειά μας να γράψουμε αυτές τις σελίδες.

- 1) Την Βιβλιοθηκάρια της Αγροτικής Τράπεζας που μας προμήθευσε τις φωτοτυπίες από τον "Οικονομικό Ταχυδρόμο".
- 2) Τον κ. Δημ. Βαμβακίλη, Διευθυντή Υποκ/τος της Εθνικής Τράπεζας για τα βιβλία που μας παραχώρησε.
- 3) Τον υπεύθυνο καθηγητή κ. Ανδρέα Αλεξόπουλο για την πολύτιμη βοήθειά του.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη μελέτης	σελίδα	1
Αναγνώριση	"	2
Περιεχόμενα	"	3
Κεφάλαιο ι		
Εισαγωγή	σελίδα	4
Κεφάλαιο ιι		
Ρόλος και σχηματισμός τιμών	σελίδα	6
Κεφάλαιο ιιι		
Σκοπιμότητα του ελέγχου	"	8
α) Προστασία από πρόσκαιρες κερδοσκοπικές τάσεις	"	8
β) Αντιμετώπιση μονοπωλιακών συνθηκών	"	11
γ) Επηρεασμός κατανομής εισοδήματος	"	12
δ) Επιδίωξη αναπτυξιακών στόχων	"	14
ε) Καταπολέμηση του πληθωρισμού	"	18
στ) Βεζυηρέτηση μη οικονομικών επιδιώξεων	"	19
Κεφάλαιο ιν		
Συνέπειες άμεσου ελέγχου των τιμών	σελίδα	22
α) Ανεπιθύμητες επιδράσεις στην κατανάλωση	"	22
β) Στρεβλώσεις στην παραγωγή και τα εισοδήματα	"	25
Κεφάλαιο ν		
Επιπτώσεις από αστυνομεύσεις	σελίδα	29
Κεφάλαιο νι		
Προβλήματα κατά την εφαρμογή της πολιτικής ελέγχου	"	32
Κεφάλαιο νιι		
Ανασκόπηση διεθνούς εμπειρίας	σελίδα	35
ΗΠΑ	"	36
ΓΑΛΛΙΑ	"	37
ΕΛΛΑΔΑ	"	39
Κεφάλαιο νιιι		
Επίλογος	σελίδα	45
Βιβλιογραφία	"	46

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι

Εισαγωγή: Το πρόβλημα που πάρχει, στο συγκεκριμένο θέμα, είναι κατά πόσο επηρεάζεται η Ελληνική Οικονομία από τον έλεγχο που ασκείται από την Πολιτεία στις τιμές των αγαθών και των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής. Έλεγχος που ασκείται τόσο κατά το σχηματισμό των τιμών και των αμοιβών όσο και για τη διατήρησή τους σε κάποιο συγκεκριμένο επίπεδο.

Στη χώρα μας υπάρχει κάποια δυσπιστία, ως προς τις αρετές του μηχανισμού των τιμών και πιστεύουμε ότι χρειάζεται κάποια μακροχρόνια διαδικασία για να μπορέσει το κοινό να δει τις δυσάρεστες συνέπειες που προκύπτουν όταν ο μηχανισμός των τιμών περιορίζεται πολύ από τις Αρχές.

Οι κυβερνήσεις στις μικρότερες και λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες είναι πιθανό να έχουν μεγαλύτερη ροπή να επέμβουν αποφασιστικά στο μηχανισμό της αγοράς.

Στην Οικονομία της αγοράς η τιμή σχηματίζεται αυτόματα με την επίδραση της προσφοράς και της ζήτησης. Αν αυξηθεί η ποσότητα που προσφέρουν οι παραγωγοί, η τιμή πέφτει. Από το άλλο μέρος αν η τιμή ανέβει, μερικοί από τους καταναλωτές προτιμούν να μην αγοράσουν, ενώ οι πωλητές πολλαπλασιάζονται και αυξάνουν την ατομική προσφορά. Από το σύνολο αυτών των δράσεων και αντιδράσεων σχηματίζεται στην αγορά μία ενιαία τιμή για κάθε τύπο εμπορεύματος και η τιμή αυτή χαρακτηρίζεται ως τιμή ισορροπίας γιατί επιτρέπει να εξισωθούν η ποσότητα που προσφέρεται με την ποσότητα που ζητείται.

Εκτός από την τιμή που σχηματίζεται αυτόματα στην αγορά, υπάρχουν και άλλοι τύποι που αντίθετα καθορίζονται ελεύθερα από εκείνον που έχει την οικονομική ή την πολιτική δύναμη να το κάνει. Μεταξύ αυτών αναφέρουμε πρώτα - πρώτα τη τιμή του μονοπωλίου που καθορίζεται με τους περιορισμούς της προσφοράς ή της ζήτησης από τον οικονομικό παράγοντα που

θα εξασφαλίσει ολόκληρη την παραγωγή-προσφορά ή ολόκληρη την κατανάλωση ενός εμπορεύματος ή μιας υπηρεσίας.

Εκτός από την περίπτωση του μονοπωλίου η τιμή μπορεί να καθορίζεται επιτακτικά από το κράτος, όπως συνέβει σχεδόν σε όλες τις χώρες κατά τους δύο παγκόσμιους πολέμους. Φυσικά στις περιπτώσεις αυτές δεν πρόκειται για τιμή ισορροπίας. Το κράτος π.χ. όταν καθορίσει σε υψηλό επίπεδο την τιμή του σιταριού, οφείλει να αγοράσει όλη την ποσότητα που ξεπερνά η ζήτηση ή να επιχορηγήσει τους αγοραστές και κατά τον ίδιο τρόπο όταν επιβάλει πολύ χαμηλή τιμή για τις πρώτες ύλες ή τα τρόφιμα, οφείλει να οργανώσει ένα σύστημα ελέγχου των προμηθειών και επιβολής δελτίου στους καταναλωτές.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Ϊ

Ρόλος και σχηματισμός τιμών (πως λειτουργεί και τι επι-
τυγχάνει: Τα αγαθά βρίσκονται σε ανεπάρκεια σε σχέση με τις
ανθρώπινες ανάγκες. Επειδή τα αγαθά χρειάζονται παραγωγικούς
συντελεστές για να παραχθούν, το πρόβλημα της ανεπάρκειας ^{των αγαθών} είναι
πρόβλημα ανεπάρκειας των παραγωγικών συντελεστών. Εφόσον λοι-
πόν υπάρχει έλλειψη από παραγωγικούς συντελεστές (είτε είναι
φύση, είτε είναι εργασία, είτε κεφάλαιο), κάθε κοινωνία είναι
υποχρεωμένη να έχει μία οικονομική οργάνωση που να προσδιορί-
ζει π ο ι ά απ'όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες που χρειάζεται
θα παράγεται και σε τι π ο σ ό τ η τ ε ς το καθένα και με
π ο ι ό τ ρ ό π ο θα παράγονται. Δηλ. με ποιούς από τους
άπειρους συνδυασμούς των διαθέσιμων παραγωγικών μέσων και
τέλος πως θα κατανέμονται στα επιμέρους άτομα.

Όλα τα συστήματα οικονομικής οργάνωσης παρέχουν συγκεκρι-
μένες απαντήσεις σ'αυτά τα τέσσερα βασικά ερωτήματα.

Για παράδειγμα: στα συστήματα τα οποία στηρίζονται στην
κοινωνική μορφή των μεσών παραγωγής, η σύνθεση του εθνικού
προϊόντος* σε αγαθά και υπηρεσίες, οι τεχνολογικές μέθοδοι
της παραγωγής του και το τι δικαιούται το κάθε άτομο να λαμ-
βάνει από τις παραγόμενες ποσότητες, αποφασίζονται από τους
κεντρικούς προγραμματιστές με βάση τις δικές τους αντιλή-
ψεις για τις προτιμήσεις των πολιτών.

Αντίθετα στα συστήματα που επικρατεί η ατομική ιδιοκτησία
των μέσων παραγωγής, οι απαντήσεις προκύπτουν από τη λειτουργία
του μηχανισμού των τιμών. Αυτός ο μηχανισμός είναι άβρατος
μηχανισμός μέσω του οποίου οι προτιμήσεις των ατόμων-κατανα-
λωτών για αγαθά και υπηρεσίες συμβιβάζονται με κέρνες των
ατόμων-παραγωγών. Το άτομο καταναλωτής κάθε φορά που επιλέγει
να αγοράσει ένα αγαθό ρίχνει ένα ψήφο εμπιστοσύνης στη
συγκεκριμένη παραγωγική μονάδα.

Σημειώσεις:* Εθνικό προϊόν είναι το σύνολο από τα τελικά αγαθά
και υπηρεσίες που παράγονται σε μία οικονομία στη διάρκεια
μίας ορισμένης οικονομικής χρήσης.

Ο μηχανισμός στο σύστημα της αγοράς παίζει τρεις ρόλους:
Πρώτο: καθοδηγεί τις επιχειρήσεις να παράγουν εκείνα τα αγαθά και τις υπηρεσίες για τα οποία υπάρχει ζήτηση. Λέγοντας πάντα ζήτηση εννοούμε την ευχρόμητη ζήτηση. Είναι γνωστό ότι την οικονομική επιστήμη και τις παραγωγικές μονάδες τις ενδιαφέρει η "ενεργός ζήτηση" δηλ. η ζήτηση που συνοδεύεται από τα απαιτούμενα χρηματικά μέσα. Η ζήτηση όσο καιρό βρίσκεται στη σφαίρα της επιθυμίας, ελάχιστα και έμμεσα ενδιαφέρει τις οικονομικές μονάδες, για την κατάρτιση μελλοντικών σχεδίων παραγωγής.

Δεύτερο: Επιβάλλει, κατά κάποιο τρόπο, στις επιχειρήσεις να κάνουν τη καλύτερη δυνατή κατανομή και χρήση των οικονομικών.
Τρίτον: Αμοίβει τον καθένα ανάλογα με την συμβολή του στη παραγωγή.

Αν ο μηχανισμός των τιμών λειτουργεί απρόσκοπτα δηλ. χωρίς να δέχεται επιδράσεις από ανεξέλεκτα κέντρα ιδιωτικών αποφάσεων και από κρατικές παρεμβάσεις, η οικονομία, η οποία λειτουργεί με βάση το μηχανισμό της αγοράς έχει την τάση να παράγει και να διαθέτει τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που ζητούνται από τους καταναλωτές, στο ελάχιστο μέσο κόστος που επιτρέπει η πιο σύγχρονη τεχνολογική πρακτική.
Βασικό πλεονέκτημα του τρόπου αυτού οικονομικής οργάνωσης είναι ότι οδηγεί στην πιο αποδοτική χρήση οικονομικών πόρων μιας κοινωνίας, οι οποίοι (πόροι) είναι περιορισμένοι σε σχέση με τις υπάρχουσες ανάγκες.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι Ι Ι

Σκοπιμότητα του ελέγχου: Για ποιούς συγκεκριμένους λόγους επιβάλλονται έλεγχοι των τιμών των αγαθών και των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής.

i) Προστασία από πρόσκαιρες κερδοσκοπικές τάσεις

ii) Αντιμετώπιση μονοπολιακών συνθηκών

iii) Επηρεασμός της κατανομής του εισοδήματος

iv) Επιδίωξη αναπτυξιακών στόχων

v) Καταπολέμηση του πληθωρισμού

vi) Εξυπηρέτηση μη οικονομικών επιδιώξεων

i) Προστασία από πρόσκαιρες κερδοσκοπικές καινοτομίες: Στην αγορά ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας συνήθως πρώτης ανάγκης, η τιμή θ' αυξηθεί πιο πάνω από το επίπεδο που είχαν συνηθίσει να θεωρούν σαν κανονικό οι καταναλωτές. Αν δεν προκληθεί πανικός από τις φήμες που αρχίζουν αμέσως να κυκλοφορούν, ότι το είδος πρόκειται σύντομα να εξαφανιστεί, η τιμή του θ' αυξηθεί ακόμα λιγάκι, καθώς οι αγοραστές προσπαθούν, αν είναι αυτό δυνατό, να το αποθεματοποιήσουν σε μεγάλες ποσότητες. Μετά εμφανίζεται η κυβέρνηση με διαβεβαιώσεις για την επάρκεια του προϊόντος προς τους καταναλωτές που αφήνει να εννοηθεί, μέσα από υπαινιγμούς, ότι θα υπάρξουν αυστηρές ποινές για τους εμπόρους και τέλος παρουσιάζει μια αγορανομική διάταξη η οποία καθορίζει διοικητικά την τιμή πώλησης στο αρχικό της επίπεδο ή λίγο παραπάνω με το δικαιολογητικό ότι η ενέργεια αυτή της κυβέρνησης ήταν αναγκαία για την προστασία του κοινού από τους "κερδοσκοπούς".

Υπάρχει περίπτωση να ασκείται αγορανομικός έλεγχος (περιορισμός των τιμών) σε αγορές οι οποίες δεν περιέχουν κανένα ίχνος κερδοσκοπικής δραστηριότητας.

Σαν χαρακτηριστικό παράδειγμα* θα πάρουμε την περίπτωση των καλ-

Σημειώσεις:* Το παράδειγμα το δανειστήκαμε από την μελέτη του Γ. Μπήτρου η οποία έχει εκδοθεί και σε βιβλίο.

λιεργητώντης πρώιμης βερικοκιάς. Οι παραγωγοί φυτεύουν τα δέντρα και ανάλογα με την ποικιλία μπορεί να περιμένουν αρκετά χρόνια πριν κόψουν τα πρώτα βερικόκα. Αλλά κι αν τα δέντρα φτάσουν στην ακμή της παραγωγικής τους απόδοσης, ποτέ δεν είναι σίγουροι ότι θα πραγματοποιήσουν το εισόδημα που προσδοκούν όταν φυτεύουν τις βερικοκιάς. Ο λόγος είναι ότι αν τον ένα χρόνο δεν πέσει χαλάζι και καταστρέψει την παραγωγή, τον άλλο χρόνο είναι πιθανόν τα πουλιά να φάνε τ'άνθη και να μην υπάρχει ικανοποιητική ζήτηση. Κάτω από τέτοιες συνθήκες αν η τιμή για τα πρώιμα βερικόκα διαμορφωθεί κάποιο χρόνο σε υψηλά επίπεδα, οι καλλιεργητές δεν είναι κερδοσκοποι. Έκείνο που επιδιώκουν είναι ένα κανονικό ετήσιο εισόδημα στα αποδοτικά χρόνια της βερικοκιάς και αισθάνονται πολύ τυχεροί αν οι αναποδιές του ενός χρόνου αντισταθμίζονται από καλύτερα αποτελέσματα του επόμενου χρόνου.

Η επέκταση όμως του αγορανομικού ελέγχου των τιμών σε αγορές όπου δεν παρατηρούνται κανονικά κερδοσκοπικές τάσεις δεν αποτελεί απόδειξη ότι δεν υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες ο αγορανομικός λελεγχος θα ήταν δικαιολογημένος και αποτελεσματικός. Υπάρχουν όμως πολλές περιπτώσεις στις οποίες οι συμμετέχοντες έχουν πολλά περιθώρια κερδοσκοπίας.

Μια τέτοια περίπτωση είναι η αγορά μετοχών μιάς επιχείρησης στο χρηματιστήριο. Το ενδιαφέρον των αγοραστών και των πωλητών για την μετοχή δεν προέρχεται βέβαια από την αντικειμενική αξία χρήσεως αυτής, γιατί δεν έχει καμμία. Απλούστατα οι αγοραστές και οι πωλητές έχουν διαφορετικές προσδοκίες για τη τιμή την οποία θα αποκτήσει αυτή στο μέλλον και μέσω των συναλλαγών προσπαθούν να κερδίσουν, Αυτό που κάνουν δεν είναι καθόλου διαφορετικό απ'αυτό που κάνουν: α) ο ξυλέμπορος ο οποίος αποθεματοποιεί καυσόξυλα γιατί πιστεύει ότι δεν θα υπάρχει αρκετό πετρέλαιο τον ερχόμενο χειμώνα και η τιμή τους θα αυξηθεί, β) το ίδιο κάνει και ο καπνοπαραγωγός ο οποίος κρατάει την παραγωγή του γιατί πιστεύει ότι τον επόμενο

χρόνο θα έχει καλύτερη τιμή.

Όλοι τους άλλος πολύ και άλλος λίγο ρισκάρουν για να κερδίσουν από την προσδοκώμενη μεταβολή της τιμής και αυτό είναι το βασικό χαρακτηριστικό των κερδοσκόπων. Σε καμμία όμως από αυτές τις περιπτώσεις που πραγματικά υπάρχει κερδοσκοπία δεν γνωρίζουμε να επεμβαίνει η αγορανομία για να καθορίσει ανώτατες επιτρεπόμενες τιμές. Θα μπορούσαμε λοιπόν να διακρίνουμε ότι υπάρχουν "καλοί" και "κακοί" κερδοσκόποι στην αγορά.

Εάν καλούς θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε τους επαγγελματίες κερδοσκόπους. Είναι εκείνοι που ασχολούνται συστηματικά με την ανάληψη οικονομικών κινδύνων. Όπως ο συναλασσόμενος στο χρηματιστήριο, ο ξυλέμπορος, ο καπνοπαραγωγός που προσπαθούν να κερδίσουν από την ορθή πρόβλεψη της μεταβολής των τιμών. Διατρέχουν όμως το κίνδυνο να χάσουν αν οι προβλέψεις τους δεν πραγματοποιηθούν. Ο ρόλος τους είναι ωφέλιμος για το κοινωνικό σύνολο, γιατί με τη δραστηριότητά τους εξομαλύνουν τις τυχόν δυσάρεστες και απότομες μελλοντικές καταστάσεις. Αντίθετα με αυτούς υπάρχουν και οι κακοί κερδοσκόποι οι οποίοι προσπαθούν να εκμεταλλευτούν την ευκαιρία μιας εντελώς ξαφνικής μεταβολής των τιμών χωρίς εν τω μεταξύ να έχουν αναλάβει τον ανάλογο οικονομικό κίνδυνο. Αυτός είναι ο πρόσκαιρος και οι περιστασιακός κερδοσκόπος, των οποίων την δραστηριότητα προσπαθεί να περιορίσει η πολιτεία γιατί την θεωρεί κοινωνικά επιζήμια. Το ενδεχόμενο συνεπώς να δημιουργούνται τέτοιοι κερδοσκόποι και να δικαιολογείται η παρέμβαση της πολιτείας, εξαρτάται αυστηρά από τις συνθήκες που διαμορφώνουν την ανώμαλη μεταβολή των τιμών. Η περίπτωση για την οποία θα δικαιολογείτο η εφαρμογή παρεμβατικής πολιτικής αφορά την άσκηση πρόσκαιρης ή περιστασιακής κερδοσκοπίας.

Το συμπέρασμα που βγαίνει είναι ότι η άμεση παρέμβαση της κυβερνήσεως στις ιδιωτικές αγορές αποβαίνει κατά κανόνα

επιζήμια για το κοινωνικό σύνολο (και συμφέρον).

ii) Αντιμετώπιση μονοπωλιακών συνθηκών: Πολλές φορές οι αρμόδιοι καταφεύγουν στο διοικητικό περιορισμό ή και στο πάγωμα των τιμών για την προστασία του κοινού από τους κερδοσκόπους. Λέγοντας "κερδοσκόπους" δεν εννοούμε πάντα τους πρόσκαιρους ή περιστασιακούς κερδοσκόπους, αλλά όσους ασκούν κάποια μορφή κερδοσκοπίας. Οι διοικητικοί περιορισμοί ή το πάγωμα των τιμών θέλουν μάλλον να βάλουν φραγμό στα υπερκανονικά κέρδη που πραγματοποιούνται από την άσκηση της μονοπωλιακής δύναμews*. Η συγκέντρωση και η διατήρηση της μονοπωλιακής δύναμews προκύπτει σαν συνέπεια του γεγονότος ότι η ελευθερία εισόδου στις συγκεκριμένες αγορές είναι μειωμένη ή τελείως περιορισμένη. Αποτελεσματικός τρόπος παρεμβάσεως είναι ν' αναγνωριστούν οι φραγμοί που εμποδίζουν την είσοδο των επιχειρήσεως και να ληφθούν κατάλληλα μέτρα για την εξουδετέρωσή τους. Αυτή την γραμμή ακολουθούν οι κυβερνήσεις στις μεγάλες δημοκρατίες της Δύσης (Δ. Γερμανία - Αγγλία - Η.Π.Α.).

Εκεί με αυστηρή σχετικά νομοθεσία, σχετικά με το μονοπώλιο, οι αγορές κρατούνται ανοιχτές στους νέους ανταγωνιστές, ώστε η συγκέντρωση μονοπωλιακής δύναμews να περιορίζεται μέσα σε όρια επωφελή για το κοινωνικό σύνολο. Σ' αυτές τις χώρες σπάνια η αντιμετώπιση του μονοπωλίου γίνεται με άμεσους ελέγχους των τιμών. Υποστηρίζεται όμως, ότι προκειμένου για φτωχές και αναπτυσσόμενες χώρες και κήτω από ορισμένες προϋποθέσεις, οι άμεσοι ελέγχοι των τιμών συνιστούνται σαν εναλλακτική λύση. Από έρευνες όμως προέκυψε ότι οι έλεγχοι των τιμών σαν μόνη δυνατή αντιμετώπιση των μονοπωλιακών δυνάμewν δεν μπορεί να είναι τίποτε περισσότερο από μιά εντελώς βραχυχρόνια πολιτική. Γι' αυτό μακροχρόνια σαν μόνη εφικτή λύση στην αντιμε-

Σημειώσεις:* Μονοπώλιο είναι η κατάσταση της αγοράς στην οποία υπάρχει μία μόνο επιχείρηση χωρίς ανταγωνιστές και πωλεί ένα προϊόν που δεν έχει στενά υποκατάστατα. Η είσοδος των επιχειρήσεων στον κλάδο δεν είναι δυνατή.

τύπιση της μονοπωλιακής δυνάμεως είναι η απελευθέρωση των εισαγωγών από τους διάφορους περιορισμούς και όχι ο άμεσος έλεγχος των τιμών. Στις φτωχές όμως χώρες οι οποίες έχουν σοβαρά προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών είναι μικρή η δυνατότητα απελευθέρωσης των εισαγωγών τους.

iii) Πηρεασμός της κατανομής του εισοδήματος: Τα εισοδήματα των διαφόρων παραγωγικών συντελεστών είναι ανάλογα με τη συμμετοχή τους στη συνολική παραγωγή. Συχνά όμως είτε γιατί η λειτουργία του μηχανισμού των τιμών παρουσιάζει σημαντικές ατέλειες, είτε για άλλους λόγους προκύπτει η αντίληψη ότι η κατανομή του εισοδήματος που προκύπτει στην πράξη δεν είναι κοινωνικά δίκαιη. Τότε η πολιτεία επεμβαίνει και με διάφορους τρόπους προσπαθεί να μειώσει αυτή την εισοδηματική ανισότητα. Ένας απ' αυτούς τους τρόπους είναι η επιβολή άμεσων ελέγχων στις τιμές. Πιο συγκεκριμένα οι κυβερνήσεις προσπαθούν να επηρεάσουν την κατανομή του εθνικού εισοδήματος* προς όφελος των χαμηλόμισθων και επεμβαίνει στο μηχανισμό των τιμών με την πολιτική του ελάχιστου εργατικού μισθού. Υποθέτουμε ότι το ημερομίσθιο το οποίο καταβάλλεται από τους εργοδότες στους ανειδίκευτους εργαζόμενους των επιχειρήσεών τους δεν είναι αρκετό για να εξασφαλίζουν αυτοί ένα ελάχιστο επίπεδο διαβιώσεως. Έτσι η πολιτεία υποχρεώνει τους εργοδότες όπως το ημερομίσθιο που καταβάλλουν, στους ανειδίκευτους, να μην είναι μικρότερο από ένα προκαθορισμένο όριο. Δηλαδή η κυβέρνηση επιβάλλει "κατώτατο ημερομίσθιο". Η πολιτική της επιβολής του ελαχίστου ημερομισθίου προκαλεί δύο αποτελέσματα. Πρώτο: αυξάνει το ημερομίσθιο το οποίο λαμβάνουν οι ανειδίκευτοι βιομηχανικοί εργάτες και δεύτερο: μειώνει τις θέσεις απασχόλησης. Αυτά τα αποτελέσματα είναι γενικά και βεβαιώνονται από μελέτες που έχουν γίνει σε διάφορα επίπεδα στατιστικής αναλύσεως. Οι υποστηρικτές αυτής της πολιτικής ισχυρίζονται

Σημειώσεις:* Οι συνολικές αμοιβές που πληρώνονται στους κατόδρους των παραγωγικών συντελεστών για τις υπηρεσίες που προσφέρουν στην παραγωγική διαδικασία για μια ορισμένη χρονική περίοδο (συνήθως έτος) είναι το εθνικό εισόδημα γι' αυτή τη περίοδο.

ότι είναι επιτυχής γιατί αυξάνει το εισόδημα των χαμηλόμισθων. Όμως υπάρχει για μας και αυτό το δεύτερο αποτέλεσμα που είναι αρκετά σημαντικό. Οι ανειδίκευτοι εργάτες βρίσκονται άνεργοι και χάνουν κάποιο εισόδημα (έστω κι αν αυτό το εισόδημα ήταν μικρότερο απ' αυτό που καθόρισε η πολιτεία). Οι αρχές βέβαια για να προλάβουν την αύξηση της ανεργίας, απ' αυτό το λόγο, απογορεύουν στις επιχειρήσεις την απόλυση περισσοτέρων εργαζομένων από ένα καθορισμένο αριθμό σε κάθε μονάδα χρόνου. Μ' αυτό όμως δεν θεραπεύεται η βασική αιτία αλλά απλώς καθυστερούνται τ' αποτελέσματα.

Όλη αυτή η πολιτική του ελάχιστου εργατικού μισθού πύσχει από κάποιο κοινό πρόβλημα. Η πολιτεία αφαιρεί τα μικρά ή πολύ μικρά έστω εισοδήματα από μερικούς χαμηλόμισθους, που έχουν μεγάλη ανάγκη, προκειμένου ν' αυξήσει τα εισοδήματα εκείνων των ανειδίκευτων οι οποίοι καταφέρνουν ή τυχαίνει να διατηρήσουν τις θέσεις τους.

Όσοι μπορούν να παρακάμψουν αυτό το ηθικό πρόβλημα το οποίο υπάρχει θα μπορούσαν να ισχυρισθούν ότι η πολιτική του ελάχιστου εργατικού μισθού είναι επιβαλλόμενη. Τέλος θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο ελάχιστος εργατικός μισθός δημιουργεί ανεργία όχι μόνο στους απασχολούμενους στους κλάδους που αυτός ισχύει, αλλά ταυτόχρονα την αυξάνει διότι προσελκύει εργαζόμενους από κλάδους οι οποίοι δεν περιλαμβάνονται στην πολιτική αυτή.

Μια άλλη χαρακτηριστική μορφή επεμβάσεως στο μηχανισμό των τιμών για εισοδηματικούς λόγους είναι ο καθορισμός των ενοικίων. Εάν η αγορά ενοικιάσεως διαμερισμάτων λειτουργούσε ελεύθερα οι δυνάμεις της προσφοράς και της ζήτησης θα διαμόρφωναν το ενοίκιο σε πολύ ψηλά επίπεδα. Γι' αυτό η πολιτεία επεμβαίνει και καθορίζει ανώτατο όριο ενοικίων.

Η πολιτική του ελάχιστου εργατικού μισθού διαφέρει από την πολιτική του ανώτατου ορίου τιμών γιατί η πρώτη μετά την εφαρμογή της δημιουργεί ανεργία δηλαδή μεγάλη προσφορά

εογαζομένων, ενώ η δεύτερη δημιουργεί μεγάλη ζήτηση διαμερισμάτων.

Το κράτος τώρα καθορίζει ανώτατο όριο ενοικίων, κάτω όμως από τις συνθήκες της μεγάλης ζήτησης δημιουργούνται "μαύρες αγορές", στις οποίες όσοι πληρώνουν το ενοίκιο που έχει διαμορφωθεί στην ελεύθερη αγορά απολαμβάνουν την ποιότητα ενός διαμερισματος ενώ εκείνοι που πληρώνουν το αγορανομικά καθορισμένο ενοίκιο οδηγούνται από μόνοι τους σε προβληματικά διαμερίσματα. Και οι δεύτεροι δε μπορεί να είναι άλλοι από αυτούς τους χαμηλόμισθους που δεν μπορούν να "δωροδοκήσουν" τους ιδιοκτήτες των κατοικιών.

Δημιουργείται όμως κι άλλο πρόβλημα, σημαντικό κατά τη γνώμη μας, από την προσπάθεια να διατηρηθούν τα ενοίκια κάτω από ένα επίπεδο ισορροπίας. Δημιουργείται μία αβεβαιότητα σ' αυτούς που ασχολούνται στον οικοδομικό τομέα σχετικά με την απόδοση των κεφαλαίων τους.

Κι αυτή η αύξηση της αβεβαιότητας, για την απόδοση των οικονομικών οδηγεί σε μείωση των επενδύσεων, χαλάρωση της οικονομικής δραστηριότητας και σε περιορισμό της προσφοράς κτισμάτων προς ενοίκιαση.

Αυτά τα παραδείγματα είναι χαρακτηριστικά των επεμβάσεων στο μηχανισμό των τιμών οι οποίες δε σταματούν μέχρι εδώ, συνεχίζονται και σ' άλλους τομείς όπως θα φανεί απ' όλη την εργασία μας.

iv) Επιδίωξη αναπτυξιακών στόχων: Υπάρχει και η περίπτωση που επιχειρούνται επεμβάσεις στο μηχανισμό των τιμών, από το κράτος, για αναπτυξιακούς στόχους. Εδώ θα ασχοληθούμε με δύο περιπτώσεις:

1. Επιβολή περιορισμών για την ανάπτυξη της "νηπιακής βιομηχανίας".
2. Επιβολή περιορισμών για την ανακατανομή των επενδύσεων προς οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες πιστεύεται ότι έχουν μεγάλη αναπτυξιακή ικανότητα.

1. Ανάπτυξη της "νηπιακής βιομηχανίας":

Το ξεκίνημα ενός νέου οικονομικού κλάδου και η είσοδος μιάς επιχείρησης σε μιά αγορά του εσωτερικού δεν είναι εύκολη υπόθεση. Ξεαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ύπαρξη των πιά κάτω δύο προϋποθέσεων: Η πρώτη και βασικότερη, είναι ότι οι νέες βιομηχανικές μονάδες θα πρέπει να μπορούν ν'αντιμετωπίσουν οικονομικά τις σημαντικές ζημιές που παρουσιάζονται συνήθως τα πρώτα χρόνια και μέχρι να σταθεροποιηθούν στην αγορά. Η δεύτερη απαιτεί να είναι η βιομηχανική μονάδα σε θέση ν'αντιμετωπίσει τον επιθετικό ανταγωνισμό του διεθνούς εμπορίου. Αυτό σημαίνει ότι οι νέες επιχειρήσεις πρέπει να διαθέτουν μεγάλες οικονομικές δυνατότητες. Γεγονός που δεν είναι εύκολο λόγω της "νηπιακής" τους φάσης. Έτσι λοιπόν η πολιτεία οφείλει να παρεμβαίνει και να προστατεύει τις νηπιακές βιομηχανίες από τον διεθνή ανταγωνισμό.

Υποστηρίζεται ότι το επιχείρημα "της νηπιακής βιομηχανίας" παρουσιάζει ουσιαστικά κενά λογικής και πρακτικής φύσεως, παρ'όλα αυτά τα κράτη το έχουν επικαλεσθεί στη διαδικασία της αναπτύξεώς τους (για να επιβάλλουν προστατευτικά μέτρα υπέρ της "νηπιακής βιομηχανίας"). Η κροστασία προς αυτές τις επιχειρήσεις επιτυγχάνεται με: α) την επιβολή εισαγωγικών δασμών και β) με τον καθορισμό ανώτατων επιτρεπόμενων ορίων στις εισαγόμενες ποσότητες. Και στις δύο περιπτώσεις το αποτέλεσμα είναι το ίδιο κι εκείνο που μας αποσχολεί είναι πόσο χρήσιμη και αποτελεσματική είναι η πολιτική αυτή για το σκοπό που υιοθετεί.

Τα κράτη επιβάλλουν δασμούς προσπαθώντας να προστατέψουν την νεοσύσταση βιομηχανία μέχρι να ορθοποδίσει. Σε πολλές περιπτώσεις παρεμβαίνουν κι ενισχύουν αυτές τις βιομηχανίες με άμεσες επιδοτήσεις. Αυτές οι επιδοτήσεις επιβαρύνουν τους καταναλωτές. Οι επιδοτήσεις χαρακτηρίζονται από ορισμένα πλεονεκτήματα έναντι των δασμών: α) είναι μιά διαδικασία ανοικτή που όλοι μπορούν να την παρατηρήσουν και β) ανανεώ-

νονται ετησίως και έτσι δεν υπάρχει δυνατότητα μονιμοποίησης.

Οι υποστηρικτές όμως του ελεύθερου διεθνούς εμπορίου προβάλλουν ένα λογικό αυτεπιχέλημα. Ένας δασμός είναι αναγκαίος για να προστατέψει μία νεοσύστατη βιομηχανία. Όταν η βιομηχανία φτάσει σ'ένα σημείο που μπορεί ν'αγωνιστεί επιτυχημένα, μετά θα έπρεπε να επιστρέψει στους καταναλωτές τις επιδοτήσεις με την μορφή κατωτέρων τιμών από τις διεθνείς τιμές και ο αρχικός δασμός δεν δικαιολογείται πιά.

Τότε όμως δεν θα χρειάζονταν επιδότηση γιατί οι επιχειρήσεις που μπαίνουν στην βιομηχανική αγορά θα καταλάβαιναν ότι είναι προτιμότερο να επιβαρυνθούν με τις ζημιές των πρώτων ετών με την προσδοκία να τις καλύψουν στο μέλλον. Ψάλλου παρατηρείται ότι αυτές οι νηπιακές βιομηχανίες δε μεγαλώνουν με συνέπεια οι προστατευτικοί δασμοί αφού επιβληθούν να παραμένουν.

Δεν είναι δυνατό λοιπόν να υποστηρίζονται i) η επιβολή δασμών και ii) η παροχή επιδοτήσεων, για την ανάπτυξη της νηπιακής βιομηχανίας όταν είναι γνωστή πιά η τάση τους να μονιμοποιούνται και να επηρεάζουν σημαντικά την κατανομή του εισοδήματος. Συνεπώς πρέπει όταν επιχειρούνται επεμβάσεις της πολιτείας να είναι προσωρινές και να προτιμούνται οι επιδοτήσεις.

2. Ανακατανομή των επενδύσεων

Από απόψεως συμβολής των επενδύσεων στην οικονομική ανάπτυξη μερικές επενδύσεις είναι πιο δυναμικές από άλλες. Οι επενδύσεις σε ιδιωτικές κατοικίες είναι μη παραγωγικές, επειδή δεν συνεισφέρουν στην επιτάχυνση της παραγωγικότητας. Αντίθετα οι επενδύσεις στη βιομηχανία είναι σημαντικά παραγωγικές επειδή ανεβάζουν το επίπεδο της προσφοράς και ζήτησης εγχώριων-τελικών και ενδιάμεσων προϊόντων. Η σύνθεση των επενδύσεων παρουσιάζει ενδιαφέρον και αυτό γιατί είναι δυνατό να επιταχυνθεί η διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης εξαιτίας τους.

Οι αρχές προκειμένου να επηρεάσουν την κατανομή των ιδιωτικών επενδύσεων προς ορισμένη κατεύθυνση προκαλούν διάφορα χρηματικά κίνητρα και αντικίνητρα. Οι νομισματικές αρχές, από τη μεριά τους, δημιουργούν προμελετημένους διαχωρισμούς στα επιτόκια και στα διαθέσιμα δανειακά κεφάλαια για διάφορες επενδύσεις. Οι δημοσιονομικές αρχές χρησιμοποιούν σαν κίνητρα την παροχή επιδοτήσεων ή άλλων λοιπών διευκολύνσεων στις προτινόμενες επενδύσεις και επιβαρύνσεις στις άλλες που δεν επιθυμούν.

Οι ελληνικές νομισματικές αρχές εφαρμόζουν σ' όλη την μεταπολεμική περίοδο ένα σύστημα διαφορετικών επιτοκίων. Σ' αυτό το σύστημα τα ανώτατα επίπεδα των επιτοκίων, για επενδύσεις σε βιομηχανικά κτίρια και μηχανήματα, διατηρούνται σε σημαντικά κατώτερα επίπεδα από τα επιτόκια των πιστώσεων για αποθέματα και άλλες βραχυχρόνιες ανάγκες της βιομηχανίας. Αυτό σημαίνει ότι τα επιτόκια για βραχυχρόνιες πιστώσεις επιβαρύνονται, ενώ τα επιτόκια για μακροχρόνιες πιστώσεις επιδοτούνται. Είναι φανερό ότι εδώ γίνεται προσπάθεια να μετατοπιστούν οι βιομηχανικές επενδύσεις προς μακροχρόνιες βιομηχανικές εγκαταστάσεις οι οποίες θεωρούνται πιο παραγωγικές. Υπάρχουν όμως βασικά επιχειρήματα που δείχνουν την αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης παρεμβατικής πολιτικής.

Πρώτο: με το να επιδοτούνται όλες οι βιομηχανικές επενδύσεις σε κτίρια και μηχανήματα γενικά, όπως γίνεται με την πολιτική των χαμηλών επιτοκίων για μακροχρόνια δάνεια στη χώρα μας, δε σημαίνει οποσδήποτε πως η πολιτεία συμβάλλει στην επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης (που άλλωστε αυτός είναι ο σκοπός των "παραγωγικών" επενδύσεων). Ο βασικός λόγος είναι ότι μία γενική επιδότηση είναι αδικαιολόγητη σε ένα κόσμο και οι παραδοσιακοί κλάδοι συνυπάρχουν με μοντέρνους και οι αρχές δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν σε ποιούς κλάδους πραγματοποιούνται σημαντικές (υψηλότερες) αποδόσεις. Εάν λοιπόν οι επιδοτήσεις συντελούν για την επιβίωση των παραδοσιακών κλάδων

η οικονομική ανάπτυξη μπορεί και να επιβραδύνεται.

Λεύτερο: Για να επιτύχει, όπως υποστηρίχθηκε, μία ευνοϊκή κατανομή των επενδύσεων προς τις βιομηχανικές εγκαταστάσεις, η Τράπεζα της Ελλάδος στρεβλώνει τον μηχανισμό των επιτοκίων και διατηρεί τα επιτόκια για βραχυχρόνιες επενδύσεις σε υψηλά επίπεδα, ενώ τα επιτόκια για μακροχρόνιες πιστώσεις σε χαμηλά. Τα μακροπρόθεσμα όμως δάνεια από τη φύση τους έχουν μεγαλύτερο κίνδυνο από τα βραχυχρόνια. Η διάρθρωσή τους λοιπόν είναι αντίστροφη από εκείνη που θα επικρατούσε στην ελεύθερη κεφαλαιοκρατία. Έτσι οι επιχειρήσεις δεν έχουν κανένα κίνητρο να καταρύγουν σ' αυτή για να προμηθευτούν κεφάλια, οπότε παύει να λειτουργεί σαν μηχανισμός κατανομής των επενδυτικών πόρων.

Πάντως τα κίνητρα για την αναπτυξιακή ανακατανομή των επενδύσεων είναι ότι πρέπει να παρέχονται σε κλάδους και επιχειρήσεις όπου αποδεδειγμένα τα κοινωνικά οφέλη ξεπερνούν τα ιδιωτικά.

ν) Καταπολέμηση του πληθωρισμού: Μία μοναδική αιτία για την οποία επιβάλλονται από πολύ παλιά περιορισμοί των τιμών δεν θα μπορούσε να είναι άλλη από τον πληθωρισμό. Το κατά πόσο όμως ο άμεσος έλεγχος των τιμών είναι αποτελεσματικό μέσο για το σκοπό αυτό αποτελεί ένα σοβαρό οικονομικό πρόβλημα. Η λέξη πληθωρισμός δεν σημαίνει για όλους το ίδιο φαινόμενο. Άλλοι χρησιμοποιούν τη λέξη για να δηλώσουν την αύξηση στη τιμή ενός αγαθού ή μιας ομάδας αγαθών, άλλοι για να επισημάνουν τη μείωση της αγοραστικής αξίας του εισοδήματός τους και άλλοι την συσχετίζουν με την ταχεία αύξηση της νομισματικής κυκλοφορίας που προκαλεί την αύξηση των τιμών. Η βασική όμως πηγή του πληθωρισμού πρέπει να αναζητηθεί στην συμπεριφορά της ίδιας της κυβέρνησης. Οι κυβερνήσεις επιθυμούν να διατηρήσουν την απασχόληση κοντά στο σημείο της πλήρους απασχόλησης. Προσπαθεί δηλαδή η "κάθε" κυβέρνηση να μειώσει την ανεργία αλλά αυτό δεν μπορεί να το εγγυηθεί ότι θα γίνει χωρίς πληθωρισμό.

Η πολιτική της πλήρους απασχόλησης μετατρέπεται και σε πολιτική πληθωρισμού. Έτσι η πολιτική τιμών και εισοδημάτων καταντά να μην είναι πολιτική καταπολέμηση του πληθωρισμού. Οι κυβερνήσεις, πιο συγκεκριμένα, προσπαθούν να δώσουν κίνητρα στις επιχειρήσεις να προσλάβουν περισσότερο προσωπικό για να πετύχουν χαμηλό ποσοστό ανεργίας.

Αλλά όταν οι εργαζόμενοι με τις μυθολογικές απαιτήσεις αυξάνουν το κόστος παραγωγής οι επιχειρήσεις δεν έχουν κανένα κίνητρο ν'αυξήσουν το προσωπικό τους. Έτσι σαν αποτέλεσμα έχουμε φηλότερους μισθούς, φηλότερο κόστος παραγωγής και φηλότερες τιμές αλλά όχι φηλότερο επίπεδο απασχόλησεως. Και όσο η κυβέρνηση προσπαθεί να μειώσει την ανεργία με νέες προσθήκες χρήματος και δημοσίων δαπανών τόσο ο πληθωρισμός αυξάνεται χωρίς μείωση της ανεργίας. Ενώ γνωρίζουμε ότι ο μόνος τρόπος για την καταπολέμηση του πληθωρισμού είναι η σταδιακή επιβράδυνση του ρυθμού αύξησεως της ποσότητας του χρήματος σε σχέση με τον αριθμό αυξησεως της παραγωγικότητας, οι κυβερνήσεις δεν τολμούν να αναλάβουν το κοινωνικό κόστος.

Συνεπώς το θέμα δεν είναι εάν ο άμεσος έλεγχος των τιμών είναι αποτελεσματικός ή όχι στην καταπολέμηση του πληθωρισμού, αλλά πόσο δυνατή πολιτικά είναι μία κυβέρνηση να περιορίσει τη χρήση της μονοπωλιακής δυνάμεως τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας. Αν αυτό δεν είναι δυνατό να γίνει, οι έλεγχοι των τιμών θα είναι αδύνατο να θέξουν τα συμφέροντα των μονοπωλιακά οργανομένων ομάδων, είτε περί επιχειρήσεων πρόκειται είτε περί εργατικών ενώσεων. Αν όμως αυτό πραγματοποιηθεί, οι έλεγχοι των τιμών δεν χρειάζονται γιατί οι κυβερνήσεις έχουν το προνόμιο εκδόσεως χρήματος και τη δυνατότητα της ορθόδοξης πολιτικής.

νί) Εξυπηρέτηση μη οικονομικών επιδιώξεων: Περιορισμοί στις τιμές υιοθετούνται επίσης για μη οικονομικούς λόγους. Συχνά οι αρχές για να δικαιολογήσουν τις παρεμβάσεις τους στο μηχανισμό των τιμών επικαλούνται μη οικονομικούς λόγους ή

τουλάχιστον όχι μόνο οικονομικούς.

Οι μη οικονομικοί στόχοι επιδιώκονται με ελέγχους στις αγορές και σε άλλους τομείς της οικονομίας. Για λόγους προαγωγής της δημόσιας ασφάλειας, απαγορεύεται η παραγωγή, κατοχή και ελεύθερη διακίνηση πυροβόλων όπλων, εκρηκτικών υλών, ναρκωτικών και γενικά ειδών τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την διάπραξη εγκληματικών ενεργειών και την ηθική διάβρωση των νέων.

Σε άλλες περιπτώσεις το κράτος επεμβαίνει με στόχο να τροποποιήσει το αποτέλεσμα των δυνάμεων προσφοράς - ζήτησης για πολιτικούς λόγους, π.χ. η αγορά των ημερησίων εφημερίδων των Αθηνών, μερικές από τις οποίες θα έκλειναν κάτω από ανταγωνιστικές συνθήκες. Επίσης οι απαγορεύσεις που επιβάλλονται στην πώληση παραμεθωρίων εκτάσεων σε αλλοδαπούς και τα κίνητρα που παρέχονται για την συγκράτηση του πληθυσμού σ' αυτές τις περιοχές αποτελούν ένα δείγμα ρυθμίσεων για αμυντικούς λόγους.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο έλεγχος των τιμών των αγαθών και των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής είναι αναγκαίοι λόγοι των ατελειών τις οποίες παρουσιάζουν οι επιμέρους αγορές. Οι ατέλειες όμως αυτές οφείλονται στην κυβερνητική πολιτική η οποία εμποδίζει τις αγορές να λειτουργούν ομαλά. Αντί οι αρχές να προσπαθούν να επανορθώσουν τις στρεβλώσεις που η οικονομική πολιτική έχει δημιουργήσει στις αγορές, πρωταρχικό θέμα είναι ν' αναγνωρίζονται και να διορθώνονται οι βασικοί παράγοντες οι οποίοι προκαλούν αυτές τις στρεβλώσεις. Αν κι αυτό ακόμα φαίνεται υπερβολικό σε σχέση με τις γνωστές αδυναμίες των εκλεγμένων κυβερνήσεων, ο άμεσος έλεγχος των τιμών δεν δικαιολογείται. Θα ήταν πιο αποτελεσματικό να εφαρμοσθεί ένα προστατευτικό επιλεγμένο σύστημα φόρων και επιδοτήσεων το οποίο θα μπορούσε να επιτύχει ότι ακριβώς επιδιώκεται με τους ελέγχους των τιμών των αγαθών και των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής.

Παραμένει το ερώτημα ότι εφ' όσον οι έλεγχοι των τιμών ^{είναι} είναι

τόσο αποτελεσματικοί γιατί εξακολουθούν να υιοθετούνται.
Υπάρχουν δύο πιθανές εκδοχές. 1) Οι αρχές υποεκτιμούν το πραγματικό κόστος των ελέγχων (γίνεται λόγος για το οικονομικό κόστος) σε σύγκριση με τα προσδοκώμενα πολιτικά οφέλη, και 2) 'ότι θεωρούν το οικονομικό κόστος των ελέγχων ουσιαστικά αμελητέο.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ι V

ΣΥΝΤΕΡΕΙΣ ΑΝΕΞΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

Για να αντιληφθούμε την σημασία του κόστους των επεμβάσεων στο μηχανισμό των τιμών είναι απαραίτητο να παρουσιαστούν οι διαστάσεις των συνεπειών τους. Οι συνέπειες αυτές είναι:

- ι) Ανεπιθύμητες επιδράσεις στην κατανάλωση.
- ιι) Στρεβλώσεις στην παραγωγή και στα εισοδήματα.

ι) Ανεπιθύμητες επιδράσεις στην κατανάλωση

Την εποχή του τελευταίου μεγάλου πολέμου η διανομή των αγαθών γίνονταν με κουπόνια, με δελτά και έγγραφες εντολές της διοικήσεως.

Σήμερα η διανομή των αγαθών και υπηρεσιών γίνεται με βάση τις τιμές. Μ' αυτό το τρόπο εξασφαλίζεται η ελευθερία των πωλητών στην άσκηση των καταναλωτικών τους επιλογών. Σε ποιά βαθμό όμως η διανομή με βάση τις τιμές μεγιστοποιεί την υλική ευημερία των καταναλωτών, εξαρτάται από το πόσο τέλεια λειτουργούν οι επιμέρους αγορές.

Οι επιπτώσεις τώρα του περιορισμού των τιμών εξαρτούνται από την μορφή των περιορισμών και από την διάρθρωση των αγορών στις οποίες επιβάλλονται. Θα ήταν σκόπιμο να διακρίνουμε τις αγορές σε ανταγωνιστικές ή σε σχεδόν ανταγωνιστικές και σε μονοπωλιακές ή σχεδόν μονοπωλιακές.

Αναφερόμενοι στις ανταγωνιστικές αγορές, έστω ότι οι αρμόδιες αρχές περιορίσουν την τιμή ενός αγαθού, ^{ώστε} να μην υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο ανώτατο όριο. Θα δημιουργηθεί έτσι η εντύπωση στους αγοραστές ότι το αγαθό είναι άφθονο και η τιμή του χαμηλή, θα προσπαθήσουν να το προμηθευτούν. Στην πραγματικότητα όμως η ποσότητα είναι μικρότερη απ' αυτή που ζητείται με αποτέλεσμα να προκαλούνται στην αγορά δυσάρεστες παρενέργειες. Οι προμηθευτές γνωρίζοντας ότι η ποσότητα του προσφερόμενου προϊόντος είναι περιορισμένη, αρνούνται να πουλήσουν το προϊόν στην "επίσημη τιμή" και το προσφέρουν σε μία

"ελαφρώς" υψηλότερη τιμή.

Όσο οι καταναλωτές φεύγουν για το προϊόν πηγαίνοντας από τον ένα πωλητή του είδους στον άλλο, ο χαμένος χρόνος και η ψυχολογική πίεση τους ωθούν να αποκλήσουν το προϊόν έστω και με μια "ελαφρώς" υψηλότερη τιμή. Απ'αυτή αισθάνονται ευνοημένοι και τυχεροί έναντι των άλλων.

Σε άλλες πάλι περιπτώσεις η "επίσημη" τιμή του αγαθού δεν είναι εύκολο να καταστρατηγηθεί. Με λύπη τους οι καταναλωτές ανακαλύπτουν ότι δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τη ζήτησή τους. Τότε εμφανίζονται οι διάφοροι μεσάζοντες οι οποίοι είναι διατεθειμένοι να ενεργήσουν παράνομα αναλαμβάνοντας τον κίνδυνο των συνεπειών, εάν συληφθούν. Καταφέρνουν να προμηθευτούν το αγαθό και το προσφέρουν σε τιμές υψηλότερες ίσως από την τιμή ισοροπίας, (= την τιμή που θα είχε διαμορφωθεί εάν δεν είχε γίνει η παρέμβαση των αρχών). Οι αρχές παρεμβαίνοντας με τον περιορισμό της τιμής προσπαθούν να βοηθήσουν τους χαμηλόμισθους εργαζόμενους οι οποίοι δεν διαθέτουν αρκετό χρόνο για το φάξιμο της αγοράς. Πιθανόν όμως ο περιορισμός της τιμής να είναι σε βάρος τους.

Όταν δημιουργείται μεγάλη ζήτηση για ένα αγαθό και προκειμένου να το προμηθευτούν, οι καταναλωτές μειώνουν τις απαιτήσεις τους όσον αφορά την ποιότητα του αγαθού. Αυτό δεν αργούν να το καταλάβουν οι παραγωγοί οι οποίοι αντιδρούν με δύο τρόπους. 1) Προσφέρουν στην αγορά ελαφρώς ελαττωματικά προϊόντα (τα οποία στην ανταγωνιστική τιμή ισοροπίας της προσφοράς και ζήτησης θα έπρεπε να απορριφθούν) και 2) Υποβιβάζουν την ποιότητα του ίδιου αγαθού σε μια προσπάθεια να μειώσουν το κόστος παραγωγής του και έτσι ικανοποιούν και την αύξηση της ζητούμενης ποσότητας και την τιμή που έχει ορίσει η αγορανομία. Εκείνου του οποίου τα συμφέροντα βλάπτονται και στις 2 περιπτώσεις είναι φανερό ότι είναι του καταναλωτή. Εάν το αγαθό του οποίου η τιμή περιορίζεται σε επίπεδο χαμηλότερο εκείνου της ανταγωνιστικής ισοροπίας

είναι εξαγωγίμο η αγορά του τότε χωρίζεται: στην αγορά του εσωτερικού, στην οποία επικρατεί η "επίσημη" τιμή και στην αγορά του εξωτερικού όπου επικρατεί η ανώτατη διεθνής τιμή. Οι παραγωγοί έχοντας οικονομικά κίνητρα, προσπαθούν να πουλήσουν στο εξωτερικό όσο μεγαλύτερη ποσότητα μπορούν και προμηθεύουν την εσωτερική αγορά με το μέρος της παραγωγής το οποίο παρουσιάζει ποιοτικές ατέλειες και έτσι ρίχνουν το επίπεδο εξυπηρέτησής του καταναλωτή του εσωτερικού για να ανταποκριθούν καλύτερα στις απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού.

Όταν το αγαθό δεν είναι εξαγωγίμο οι παραγωγοί διαθέτουν το προϊόν μόνο με τις επιλογές που τους προσφέρει η εσωτερική αγορά. Κατά συνέπεια είναι βέβαιο ότι περιορισμός της μορφής του ανώτατου όριου τιμής σε ανταγωνιστικές αγορές οδηγούν σε υποβιβασμό της ποιότητας των αγαθών και υπηρεσιών και πλήττουν σοβαρά τα συμφέροντα των καταναλωτών.

Όταν στην αγορά λειτουργεί μόνο μία επιχείρηση, οι αρχές μπορούν περιορίζοντας κατάλληλα την τιμή του προϊόντος να εξαναγκάσουν αυτή να αυξήσει τη διατιθέμενη ποσότητα*. Η αξία όμως αυτών των αποτελεσμάτων είναι περιορισμένη. Κι αυτό γιατί ~~οταν~~ σε κάποια χώρα υπάρχει μια αγορά, όπου λειτουργεί μόνο μια επιχείρηση, η επιχείρηση αυτή είναι δημόσια. Επίσης αυτό που έχει σημασία για τους καταναλωτές και το κοινωνικό σύνολο, δεν είναι πόσα υπερκανονικά κέρδη πραγματοποιεί ο μονοπωλητής αλλά πως τα χρησιμοποιεί και τι υπηρεσίες προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο. Έχει διαπιστωθεί ότι τα κέρδη επιδρούν ευνοϊκά στον αυξητικό ρυθμό των επενδύσεων. Συνεπώς όταν ο περιορισμός των τιμών του μονοπωλητού μειώνει τα κέρδη υπάρχει πιθανότητα να επιβραδυνθούν οι επενδύσεις γεγονός που θα ζημιώνει τα συμφέροντα των καταναλωτών.

Σημειώσεις:* Είναι μία από τις ελάχιστες περιπτώσεις στην μικροοικονομική θεωρία όπου η μείωση της τιμής παρακινεί την επιχείρηση να αυξήσει το επίπεδο της παραγωγής της: ROBINSON J. (στο "THE ECONOMICS OF IMPERFECT COMPETITION") σελ. 155-156.

Ο συγκεκριμένος λόγος ελέγχου των τιμών δεν έχει τόσο στόχο του μονοπωλητές, όσο τις επιχειρήσεις με ολιγοπωλιακά κέρδη γιατί, όπως έχει τονισθεί, η ελευθερία εισόδου είναι περιορισμένη. Η τεχνητή συγκράτηση των τιμών σε επίπεδα χαμηλότερα της ισορροπίας δημιουργεί για τους καταναλωτές ένα περιβάλλον "γκρίζων" και "μαύρων" αγορών, οδηγεί σε υποβαθμισμένης ποιότητας των προϊόντων, αποθαρρύνονται οι επενδύσεις. Δημιουργεί πνεύμα απείθειας στους νόμους της πολιτείας και τελικά δεν βοηθάει. Σε περίπτωση που οι αρχές επεμβαίνουν και καθορίζουν τις τιμές των αγαθών σε ανώτερα επίπεδα, οι δυσμενείς επιδράσεις στους καταναλωτές γίνονται άμεσα αισθητές.

Οι καταναλωτές αναγκάζονται να πληρώνουν τιμές ψηλότερες από εκείνες που θα επικρατούσαν κάτω από την πίεση της υπερβάλλουσας προσφοράς. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την μείωση της αγοραστικής δύναμεις του εισοδήματος. Οι αρχές για να συγκρατήσουν τις τιμές στα καθορισμένα επίπεδα είναι υποχρεωμένες είτε να αγοράζουν τα πλεονάσματα, είτε να επιδοτούν τους παραγωγούς να μειώσουν την προσφορά του προϊόντος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η καλλιέργεια καπνού στη χώρα μας. Οι τιμές για κάθε ποικιλία καπνού καθορίζονται από την πολιτεία αγορανομικά. Οι τιμές αυτές είναι φυσικά ψηλότερες από τις τιμές ισορροπίας με αποτέλεσμα κάθε χρόνο να έχουμε μεγάλες ποσότητες προσφερόμενου καπνού. Οι αρχές, τώρα, για να μην πέσουν οι τιμές κάτω από τα επιθυμητά όρια επεμβαίνουν, αγοράζοντας τα πλεονάσματα καπνού και επιδοτώντας τους καλλιεργητές για κάθε στρέμμα καπνοχώραφου που δεν καλλιεργούν. Το κόστος όμως αυτών και παρόμοιων προγραμμάτων επιβαρύνει άμεσα τους φορολογούμενους πολίτες.

ii) Στρεβλώσεις στην παραγωγή και στα εισοδήματα:

ΣΤΡΕΒΛΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: Όταν οι έλεγχοι των τιμών γίνονται με διοικητικά μέσα οι παραγωγοί σταματούν να γνωρίζουν προς τα που κινείται η συνολική ζήτηση σε σχέση με τη συνολική προσφορά. Έτσι η σύνθεση του εθνικού προϊόντος παύει να αντανακλά τις επιθυμίες των πολιτών σαν καταναλωτών.

Οι επιχειρήσεις σ' ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον έχουν τη τάση να υποκαθιστούν στην παραγωγή τους σχετικά ακριβότερους παραγωγικούς συντελεστές με τους σχετικά φθηνότερους, οδηγώντας στην εξισορρόπηση των σπανιοτήτων που παρουσιάζονται στους παραγωγικούς πόρους. Όταν λοιπόν οι αρχές επεμβαίνουν και περιορίζουν τις τιμές ορισμένων παραγωγικών συντελεστών, η προσπάθεια να φτάσει η επιχείρηση στο άριστο σημείο του συνδυασμού διακόπτεται.

Η πολιτική του ελάχιστου εργατικού μισθού: Με την πολιτική του ελάχιστου εργατικού μισθού οι αμοιβές του ανειδίκευτου εργατοϋπαλληλικού προσωπικού σε συγκεκριμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας συγκρατούνται σε επίπεδο υψηλότερο από το επίπεδο ισορροπίας. Κατ' αυτό το τρόπο οι υπηρεσίες του ανθρώπινου παράγοντα είναι ακριβότερες απ' ό,τι δικαιολογούν οι δυνάμεις προσφοράς και ζήτησης.

Αυτό μπορεί να μας οδηγήσει στις ακόλουθες παρενέργειες:

- α) μερικοί εργαζόμενοι δεν βρίσκουν εργασία γιατί το επίπεδο του ελάχιστου εργατικού μισθού, οι υπηρεσίες τους είναι ακριβότερες από την αξία του προϊόντος το οποίο θα παράγουν αν προσληφθούν. Έτσι λοιπόν με την αναπροσαρμογή του ελάχιστου μισθού προς τα πάνω έχουμε απολύσεις προσωπικού και πτωχεύσεις επιχειρήσεων.
- β) Όταν η διαφορά κόστους απόδοσης μεταξύ της υπερωριακής απασχολήσεως του ειδικευμένου προσωπικού και της ανάλογης απασχολήσεως ανειδίκευτου προσωπικού είναι σημαντική, οι επιχειρήσεις προσπαθούν να υποκαταστήσουν το ανειδίκευτο με ειδικευμένο προσωπικό. Έτσι εκείνοι οι οποίοι βλέπονται είναι εκείνοι που η πολιτεία προσπαθεί να βοηθήσει με τη συγκεκριμένη πολιτική.
- γ) Στο επίπεδο του ελάχιστου μισθού οι επιχειρήσεις που έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν μεταξύ ενός ώριμου εργαζόμενου και ενός νέου, θα προτιμήσουν τον πρώτο. Έτσι περιορίζονται οι ευκαιρίες απασχολήσεως των νέων και οι επιχειρήσεις αποθαρρύνονται να τους προσλάβουν και να τους εκπαιδεύσουν.
- δ) Εάν δεν υπήρχε το εμπόδιο

του ελάχιστου εργατικού μισθού, επιχειρήσεις που δεν χρησιμοποιούν προχωρημένη τεχνολογία θα είχαν συμφέρον να εγκατασταθούν σε περιοχές όπου υπάρχει πληθώρα ανεκμεταλλεύτου προσωπικού. Έτσι θα βοηθούσαν την αποκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας, στην ανάπτυξη των καθυστερημένων περιοχών της χώρας, στην εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού κλπ.

ΠΑΡΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ: Ένα σοβαρό πρόβλημα που δημιουργείται από τις "γενικές" παρεμβάσεις στις τιμές, με τις οποίες οι αρχές σε διάφορες χώρες επιχειρούν να αντιμετωπίσουν τον πληθωρισμό, είναι οι επιδράσεις στα εισοδήματα.

Μία από τις παρεμβάσεις είναι το πάγωμα των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών για ορισμένους μήνες. Αν οι πολίτες μπορούν να προβλέψουν αυτό το πάγωμα των τιμών λαμβάνουν προληπτικά μέτρα και εξουδετερώνουν τις παρενέργειες της πολιτικής. Έτσι η βαρύτητα της πολιτικής μεγαλώνει και μικραίνει με τη δυνατότητα πρόβλεψης της επιβολής της. Η πολιτική αυτή προκαλεί παρενέργειες εισοδηματικές, όπως θα μπορούσαμε να τις χαρακτηρίσουμε. Όπως π.χ. ζημιώνονται όσοι εργαζόμενοι ^{θα μισθωθούν} να έχουν δικαίωμα αναπροσαρμογής των μισθών τους μέσα στην συγκεκριμένη περίοδο. Επίσης δίνει τη δυνατότητα αύξησης των τιμών και επομένως και των εισοδημάτων σε δραστηριότητες οι οποίες είναι αδύνατο να αστυνομευθούν.

Μια άλλη πολιτική για την καταπολέμηση του πληθωρισμού είναι η τιμαριθμική αναπροσαρμογή. Μ'αυτή τη πολιτική οι αρχές επιβάλλουν κατά διαστήματα αναπροσαρμογή των μισθών, των δανειακών πληρωμών, των φορολογικών συντελεστών κλπ. Αν η αναπροσαρμογή καλύπτει όλες γενικά τις απαιτήσεις σε χρήμα τότε δεν δημιουργούνται εισοδηματικές παραμορφώσεις. Η αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή σπάνια εφαρμόζεται πλήρως. Στη συνηθέστερη περίπτωση οι απαιτήσεις που αναπροσαρμόζονται περιλαμβάνουν τους μισθούς, τις συντάξεις και ενδεχομένα τις απαιτήσεις από μακροχρόνια δάνεια. Σαν συνέπεια οι άμεσοι έλεγχοι των τιμών προκαλούν στρεβλώσεις στην παραγωγή και στα εισοδήματα το κόστος των οποίων είναι

ανυπολόγιστο από απόφραξη απωλειών κοινωνικής ευημερίας και κοινωνικής δικαιοσύνης. Κι αυτό γιατί η σύνθεση του εθνικού εισοδήματος απομακρύνεται από την επιθυμητή, ορισμένοι παραγωγικοί πόροι ωθούνται σε χρήσεις ζημιογόνες για τους ιδιοκτήτες τους, ενώ άλλοι παρασύρονται από την παραγωγή. Η κατανομή του εισοδήματος, τελικά δεν βοηθάει εκείνους των οποίων τα συμφέροντα προσπαθούν να προστατέψουν οι κυβερνήσεις. Σ' αυτές τις συνέπειες των ελέγχων ίσως θα πρέπει να προσθέσουμε το άμεσο κόστος που δαπανάται για την εφαρμογή τους.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο V

Επιπτώσεις από τις αστυνομεύσεις: Η επιβολή ελέγχου και η αστυνόμηση των τιμών συμβάλει να μην είναι και η μόνη συνταγή κάμψης του πληθωρισμού. Ίσως εμφανίζεται ότι υπάρχουν ορισμένα ωφέλη - βραχυχρονίως - που γρήγορα όμως διαπιστώνεται ότι είναι πλασματικά διότι μακροχρονίως έχει αρνητικά αποτελέσματα, τόσο στο βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων, όσο και στο ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας.

Η διεθνής εμπειρία αλλά πολύ περισσότερο η ελληνική πραγματικότητα των τελευταίων δέκα (10) ετών έχει να μας παρουσιάσει αρκετά παραδείγματα στο γιατί είναι αδύνατη η εφαρμογή ελέγχου τιμών και μισθών πέρα από ένα πολύ μικρό διάστημα. Θα αναφέρουμε τις εξής δεσμεύσεις επιδράσεις της εφαρμογής μιάς τέτοιας πολιτικής:

α) Οι επιδράσεις και οι αντίκτυποι από την εφαρμογή ελέγχου των τιμών και ημερομισθίων μειώνονται όταν επιβάλλονται για μικρό χρονικό διάστημα. Όσο μεγαλύτερος είναι ο χρόνος εφαρμογής τους, τα πραγματικά στοιχεία της αγοράς αλλοιώνονται και η πληροφόρηση που δέχεται προς τα έξω είναι πλασματική. Ακόμα και στον ποιοτικό τέλει σχεδιασμό τους είναι σίγουρο ότι το σύστημα οδηγείται σε ανισότητες και κακό καταμερισμό των συντελεστών παραγωγής. Η εμπειρία ορισμένων χωρών έχει αποδείξει ότι η εισοδηματική πολιτική που στηρίζεται σε ελέγχους, δεν έχει αποδειχθεί και πολύ επιτυχής. Σε πολλές περιπτώσεις, αποτέλεσμα είναι η εμφάνιση "μαύρης αγοράς", η απόκρυψη αγαθών, η κερδοσκοπία, η διακοπή παραγωγής των αγαθών με μικρά ή πολύ μειωμένα περιθώρια κέρδους. Η δική μας εμπειρία, επίσης έχει πιστοποιήσει αυτά τα αποτελέσματα, όπως στην περίπτωση των κρεάτων, των γαλακτοκομικών, της ζάχαρης όπου και το λεγόμενο "καπέλο" έχει δημιουργήσει μια πραγματικότητα της οικονομικής πολιτικής επί των τιμών. Κάθε φορά

Σημειώσεις: Για τις οποίες πληροφορηθήκαμε άρθρα του οικονομολόγου Πέτρου Παπαγεωργίου που δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό "Οικονομικός Ταχυδρόμος".

που γίνονται προσπάθεια για να διορθωθεί η κατάσταση είτε με κατασταλτικά μέτρα, είτε με εισαγωγή αγαθών, η επίδραση ήταν "στιγμιαία" σχεδόν "πλασματική".

β). Η εφαρμογή των μέτρων επί των τιμών δημιουργεί κακή ψυχολογία στο κοινό που πιστεύει ότι ο έλεγχος των τιμών και των μισθών οδηγεί πάντα σε πληθωρισμό. Στην ελεύθερη αγορά οι τιμές αυξάνουν λόγω αύξησης της ζήτησης και ελλείψεως των αγαθών που ζητιούνται. Η επιβολή ελέγχου τιμών - μισθών δημιουργεί την εντύπωση στο κοινό ότι όλες οι αυξήσεις τιμών οδηγούν στον πληθωρισμό και είναι αντικοινωνικές. Στην Ελλάδα παρατηρείται έντονο το φαινόμενο, οι αυξήσεις των μισθών να είναι μεγαλύτερες από του τιμαρίθμου και συχνά μεγαλύτερες της παραγωγικότητας της εργασίας. Στην εποχή μας υπάρχει στενότητα παραγωγικών συντελεστών η αξία των οποίων μπορεί να καθοριστεί με τους νόμους προσφοράς και ζήτησης. Αυτό το σύστημα εξασφαλίζει την καλύτερη αποδοτική κατανομή των συντελεστών της παραγωγής για το όφελος της κοινωνίας. Οποιαδήποτε παραποίηση αυτού του φυσικού νόμου μέσω κυβερνητικών ή αστυνομικών διατάξεων οδηγεί σε κατάρυση του ελεύθερου οικονομικού συστήματος και στην εμφάνιση μονοπωλιακών καταστάσεων, είτε από τη μεριά των ίδιων των επιχειρήσεων, είτε από τη μεριά του κράτους - επιχειρηματία, είτε από την πλευρά των εργατικών συνδικάτων. Έχει αποδειχθεί όμως ότι κανείς δεν μπορεί να αλλοιώσει τους μηχανισμούς της αγοράς, γιατί η έννοια της αγοράς μπορεί να εξασφαλιστεί με διάφορους τρόπους, ο μηχανισμός της αποτελεί μια καθημερινή πραγματικότητα.

γ) Κατά την περίοδο του ελέγχου τιμών-μισθών το κοινό ξεχνά τελείως ότι πρέπει να υπάρχει και κέρδος από την πλευρά των επιχειρημάτων. Έτσι δημιουργείται κακή εντύπωση στην ψυχολογία του κοινού, παρόλο ότι τα κέρδη των επιχειρημάτων εμφανίζουν πτώση σε σχέση με τα προηγούμενα έτη. Πρέπει να ξέρουμε ότι βρισκόμαστε σε μια περίοδο που το ιδιωτικό

κεφάλαιο και η πρωτοβουλία χρειάζονται ενθάρρυνση για να
βγούμε από τον οικονομικό μαρασμό. Η κινητήρια δύναμη μιας
τέτοιας προσπάθειας είναι το επιχειρηματικό κέρδος.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο V I

Προβλήματα κατά την εφαρμογή της πολιτικής ελέγχου των τιμών των αγαθών και των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής:

Πολλοί τρόποι έχουν δοκιμαστέι για την εφαρμογή της πολιτικής, οι οποίοι ξεκινούν από την απλή προτροπή από μέρος της κυβέρνησης για εκούσια συμμόρφωση όλων των κοινωνικών ομάδων στα πρότυπα που ορίζουν οι γενικές κατευθύνσεις, μέχρι την επιβολή της πολιτικής νομοθετικά, και την επιβολή κυρώσεων σε 'κείνους που δεν συμμορφώνονται με τις κατευθύνσεις αυτής της πολιτικής.

1. Εκούσια εφαρμογή της πολιτικής ελέγχου: Η κυβέρνηση προσπαθώντας να ελέγξει τον ρυθμό ανόδου των τιμών εφαρμόζει την πολιτική τιμών και εισοδημάτων. Ξεαγγέλλει λοιπόν, τις γενικές κατευθύνσεις της πολιτικής, κάνοντας παράλληλα έκκληση προς τους φορείς λήψης αποφάσεων στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα να ακολουθήσουν τους κανόνες της πολιτικής τιμών και εισοδημάτων. Στην περίπτωση αυτή χρησιμοποιείται η πειθώ και εξασκούνται πιέσεις για να εξασφαλισθεί δημόσια δήλωση απ' αυτούς που αναμελγνύονται στη λήψη αποφάσεων ότι θα ακολουθήσουν τους κανόνες της πολιτικής.

Η απλή εξαγγελία των γενικών κατευθύνσεων της πολιτικής τιμών και εισοδημάτων είναι πιθανό να μεταβάλλει τις αποφάσεις για τους μισθούς και τις τιμές, όταν το κοινό αντιλαμβάνεται πως θα έχει ορισμένα οικονομικά ωφέλη, από την εφαρμογή των γενικών κατευθύνσεων ή όταν φοβάται ότι η μη εφαρμογή των κανόνων της πολιτικής ενδεχομένα να οδηγήσει την κυβέρνηση στη λήψη μέτρων τα οποία θα προκαλέσουν κάποιο κόστος. Η γνώση των σχέσεων οι οποίες προσδιορίζουν τους μισθούς, τις τιμές, τα κέρδη και την απασχόληση είναι σημαντική για την εφαρμογή της πολιτικής τιμών. Δεν είναι δυνατό σε ένα αποκεντρωτικό σύστημα να πεισθούν οι εργαζόμενοι ή οι επιχειρηματίες ότι η αύξηση των μισθών και των τιμών σε ένα συγκεκριμένο κλάδο θα συμβάλλει στην αύξηση του γενικού επιπέδου

των τιμών. Αν όμως το σύστημα οργανώσεως και των δύο πλευρών της αγοράς εργασίας είναι συγκεντρωτικό, τότε η δυνατότητα εφαρμογής των γενικών κατευθύνσεων της εισοδηματικής πολιτικής είναι μεγαλύτερη, πειδή και οι δύο πλευρές μπορούν να επέμβουν και να επηρεάσουν τις αποφάσεις. Οπότε βασική προϋπόθεση για την επιτυχία της πολιτικής είναι η εξασφάλιση της υποστήριξης των γενικών κατευθύνσεων από τις δύο πλευρές της αγοράς εργασίας.

2. Επιβολή της πολιτικής ελέγχου: Η επιβολή των γενικών κατευθύνσεων νομοθετικά γίνεται σε περιπτώσεις που τα γενικά κριτήρια για τις αμοιβές των συντελεστών παραγωγής και τις τιμές δεν γίνονται δεκτά από τις δύο πλευρές ή όταν θεσμικοί παράγοντες εμποδίζουν την εφαρμογή της πολιτικής. Η μέθοδος αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι το ευρύ κοινό αποδέχεται τα κριτήρια και ότι η κυβέρνηση θέλει να υπάρξει κάποια καταδίκη εναντίον αυτών που δεν δέχονται την πολιτική. Σε εκείνους που δεν ακολουθούν, επιβάλλονται κάτι παραπάνω από τις συνηθισμένες τιμές. Ειδικότερα προβλέπεται: α) Δημόσια καταγγελία των αυξήσεων των αμοιβών των συντελεστών και των τιμών σε επίπεδα ψηλότερα από εκείνα που προβλέπονται από τις γενικές κατευθύνσεις και επίσης δημόσια αποδοκιμασία εκείνων που δεν συνεργάζονται στην προσπάθεια ελέγχου των αμοιβών και των τιμών. β) Εκφοβισμός όταν δεν ακολουθηθούν οι γενικές κατευθύνσεις θα γίνει αυστηρή εφαρμογή του νόμου, άρση των δασμών και λοιπών μέτρων προστασίας του κλάδου που υψώνει τις τιμές του. Κατά την επιβολή της πολιτικής δημιουργούνται διάφορα προβλήματα διαφορετικά για κάθε κλάδο της αγοράς. Από την απειλή για δημόσια αποδοκιμασία έχουμε άλλη επίδραση για τους επιχειρηματίες και άλλη για τους ηγέτες των εργατικών συνδικάτων. Για τους επιχειρηματίες η δημόσια αποδοκιμασία λόγω μη συμμορφώσεώς τους στην κοινή προσπάθεια ελέγχου του πληθωρισμού σημαίνει μείωση των πωλήσεων και των κερδών.

Για τα εργατικά συνδικάτα μια τέτοια τιμωρία μεταφράζεται σε αύξηση της δημοτικότητας και της δυνάμεώς τους με αποτέλεσμα να γίνονται περισσότερο ακαιτητικά.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο V I I

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ

Τα διοικητικά μέτρα για την συγκράτηση των τιμών στις οικονομίες της αγοράς άρχισε από το Β' παγκόσμιο πόλεμο. Στην πραγματικότητα όμως αυτός ήταν ο σύγχρονος κύκλος γιατί αυτή η πρακτική έχει ιστορία χιλιετηρίδων. (Θα προσπαθήσουμε με λίγα λόγια να δώσουμε την ιστορία αυτής της πολιτικής). Το 301 π.χ. ο αυτοκράτορας Διοκλητιανός αναφέρεται ότι απαγόρευσε την αύξηση των τιμών σε ορισμένα είδη πρώτης ανάγκης. Επανελημένες επίσης προσπάθειες για το ίδιο θέμα έγιναν στην Αγγλία, σε όλη τη διάρκεια του μεσαίωνα και νωρίτερα. Για παράδειγμα το 1199 ορίστηκαν μέγιστες τιμές στο κρασί και το 1202 ορίστηκε μία κλίμακα τιμών για το σιτάρι και το ψωμί. Απ' αυτούς τους ελέγχους δεν εξαιρέθηκαν οι αγγλικές αποικίες. Στην περιοχή της Ν.Αγγλίας επιπλέον των τιμών του δέρματος του κάστορα και του καλαμποκιού, το 1634 ελεγχόνται ακόμα τα ημερομίσθια και τα κέρδη σε πολλά επαγγέλματα του οικονομικού κλάδου. Μεγάλο είναι και το ιστορικό του ελέγχου των τιμών στην Ηπειρωτική Ευρώπη και πιο σημαντικό ίσως το διάταγμα της Γαλλικής Επανάστασης της 11ης Σεπτεμβρίου 1793, σύμφωνα με το οποίο οι τιμές όλων των αγαθών σε όλη τη χώρα εσταθεροποιούντο σε ένα ενιαίο επίπεδο, αφού λαμβάνονται πρώτα υπόψιν τα μεταφορικά. Σε όλο αυτό το μακράννο χρονικό διάστημα ποτέ δεν αναφέρθηκε η οποιαδήποτε επιτυχία των ελέγχων. Τα μέτρα του Διοκλητιανού απέτυχαν και ακόμα πιο θεαματικό ήταν το τέλος του διατάγματος της Γαλλικής επανάστασης. Τα μέτρα άντεξαν μόλις 19 ημέρες δηλ. μέχρι της 29ης Σεπτεμβρίου 1793, οπότε άρχισε μία διαδικασία συνεχούς τροποποίησης του μέχρι που εγκαταλείφθηκαν το Δεκέμβριο του 1794. Μετά απ'όλες αυτές τις εμπειρίες θα μπορούσε κανείς να πει ότι τουλάχιστον σε περιόδους ειρήνης, οι αρχές θα έπρεπε να απέφυγαν τους άμεσους

ελέγχους των τιμών. Αυτό όμως δεν παρατηρείται ακόμα και σήμερα σε πολλές χώρες.

Θα αναφεροθούμε στο μεταπολεμικό ιστορικό του ελέγχου των τιμών* στις ΗΠΑ, ΓΑΛΛΙΑ και ΕΛΛΑΔΑ γιατί πιστεύουμε ότι αυτές οι τρεις χώρες βρίσκονται σε διαφορετικό στάδιο οικονομικής ανάπτυξης. Επίσης αυτές οι χώρες έχουν τρία διαφορετικά πολιτικά συστήματα.

ΗΠΑ: Η πρώτη περίοδος ψυχρότητας των αρχών με τους ελέγχους άρχισε μόλις τελείωσε ο πόλεμος. Πιο συγκεκριμένα το Νοέμβριο του 1945 καταογήθηκαν όλοι οι έλεγχοι των τιμών (εκτός της ζάχαρης, του ρυζιού και των ενοικίων) και των μισθών. Αλλά δύο χρόνια αργότερα και κάτω από την πρέση του πληθυσμού, ο Πρόεδρος TRUMAN εθεώρησε ότι η κατάσταση ήταν αρκετά κακή για να δηλώσει "δεν υπάρχει κανένα μεγάλο μυστήριο για το πως μπορούμε να σταματήσουμε το κόστος ζωής από το να ανεβαίνει όλο και πιο ψηλά. Ο καλύτερος τρόπος να το σταματήσουμε είναι ο έλεγχος των τιμών". Η χαλάρωση των τιμών λόγω της υπέσεως που ακολούθησε, σταμάτησε το ενδιαφέρον για την εφαρμογή κάποιας μορφής ελέγχων μέχρι το 1950.

Οξύ θέμα ελέγχου των τιμών παρουσιάστηκε και πάλι μετά την είσοδο της Κίνας στο πόλεμο της Κορέας του Νοέμβρη του 1950. Ένα μήνα αργότερα υιοθετήθηκε ένα ευρύ πρόγραμμα περιορισμών οι οποίοι μπήκαν σε εφαρμογή τον Ιανουάριο του 1951 και έσχυσαν μέχρι την Άνοιξη του 1953. Τότε άρχισε μία περίοδος 8 ετών κατά την οποία οι αρχές όχι μόνο απόρριπταν όλες τις εισηγήσεις για την εισαγωγή των ελέγχων, αλλά αποθάρρυναν όλους όσους καλλιεργούσαν την ιδέα μιας τέτοιας πολιτικής. Μετά την εκλογή του Κένετι στην Προεδρία το 1960 επαναφέρθηκε στην επικαιρότητα το θέμα για μια πολιτική μισθών-τιμών. Πολύ γρήγορα όμως διαπιστώθηκε ότι η άμεση επιβολή διοικητικών περιορισμών στις τιμές και τους μισθούς δεν υποστηρίχτηκε

Σημειώσεις: * Τα ιστορικά στοιχεία τα πληροφορηθήκαμε από τις εργασίες των GOODWIN, C.D., BOSWORTH B., POOLE W.

από τα διάφορα κέντρα επιρροής. Το αποτέλεσμα τελικά το οποίο βγήκε από τις συζητήσεις και τις εμπειρίες μέχρι το 1963 ήταν ένα είδος συντονισμένων καθοδηγητικών στόχων με τους οποίους οι αρχές προσπαθούσαν να κατευθύνουν τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων στους υπερσυγκεντρωτικούς κλάδους της οικονομίας. Η επιτυχία όμως αυτής της πολιτικής αποδείχθηκε τελείως περιορισμένη. Μέχρι τον Αύγουστο του 1971 η πολιτική αυτή είχε πολύ λίγες επιτυχίες και πολλές και μεγάλες αποτυχίες και συνοδεύονταν από επιταχυνόμενο πληθωρισμό. Στις 15 Αυγούστου 1971 ο πρόεδρος ΝΙΧΟΝ ανήγγειλε το "πάγωμα των τιμών" των "μισθών" και των "ενοικίων" για 90 ημέρες. Έτσι έγινε η αρχή στην ιστορία των Η.Π.Α της χρήσεως άμεσων διοικητικών ελέγχων σε καιρό ειρήνης. Το 1973 επιβλήθηκε ένα νέο πάγωμα των τιμών το οποίο διήρκησε 60 ημέρες. Το χρονικό διάστημα αυτό, χρησιμοποιήθηκε για να επεξεργαστεί και να μπει σε εφαρμογή ένα νέο πιο αποτελεσματικό σύστημα ελέγχων. Περιλάμβανε περισσότερες διαδικασίες υποχρεωτικής συμμορφώσεως, αυστηρότερα μέτρα και οι μισθοί και οι τιμές θα αναπροσαρμόζονταν με συνέπεια μεταξύ τους. Αυτή η φάση έσχισε μέχρι τον Απρίλη του 1974. Τότε όλοι οι έλεγχοι καταργήθηκαν. Από τότε η ιδιωτική οικονομία των Η.Π.Α. παραμένει ελεύθερη από γενικούς περιορισμούς πάνω στις τιμές και τους μισθούς. Οι σχετικά λίγοι περιορισμοί που υπάρχουν αφορούν επό μέρους αγορές αλλά η τάση είναι να καταργηθούν. Μετά από αρκετά χρόνια αμφιβολιών φαίνεται να έχει επικρατήσει η άποψη ότι οι ανεμπόδιστες αγορές είναι περισσότερο σταθερές. ΓΑΛΛΙΑ: Μέχρι το 1978 το σύστημα ελέγχου των τιμών το οποίο εφαρμόζονταν στη Γαλλία είχε διαμορφωθεί σταδιακά τροποποιώντας και συμπληρώνοντας το βασικό Νόμο 45-1483 της 30ης Ιουνίου του 1945. Σύμφωνα με το καθεστώς του Νόμου αυτού, υπεύθυνος για την πολιτική τιμών ήταν ο Υπουργός Οικονομικών, ο οποίος είχε την εξουσιοδότηση να καθορίζει τιμές για όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες και να επιβάλλει ανώτατα όρια

τιμών στο στάδιο της παραγωγής και εάν χρειαζόταν σε όλα τα στάδια της διανομής. Η λειτουργία του συστήματος στηριζόταν στο ότι: α) οι αρχές είχαν τη δυνατότητα οποιαδήποτε στιγμή και χωρίς καμμία προειδοποίηση να παγώσουν όλες γενικά τις τιμές και μάλιστα σε επίπεδο διαφορετικό από εκείνο στο οποίο βρισκόνταν την ημέρα του παγώματος.

β) Όλα ανεξαιρέτως τα προϊόντα και οι υπηρεσίες υπάγονται από απόψεως ελέγχου τιμών σε συγκεκριμένες κατηγορίες στις οποίες οι παραγωγοί είχαν από πλήρη μέχρι ανύπαρκτη ελευθερία μεταβολής των τιμών τους και οι αρχές νομιμοποιούνταν να αλλάζουν την κατάταξη των προϊόντων και υπηρεσιών από τη μία κατηγορία στην άλλη. Ανεξάρτητα από πιά κατηγορία ελέγχου βρισκόταν μία επιχείρηση, οι τιμές της αποτελούσαν ταυτόχρονα αντικείμενο δυνητικού παγώματος στα τρέχοντα επίπεδα. Προσπάθειες παγώματος όλων γενικά των τιμών έγιναν μεταπολεμικά πάρα πολλές φορές. Αλλά λόγω των εξαιρέσεων που συνήθως επακολουθούσαν η επίδρασή τους εξουδερερώνονταν σε διάστημα λίγων μηνών. Έτσι η μορφή εφαρμογής η οποία φαίνεται ότι είχε επικρατήσει ήταν να αφήνεται το πάγωμα των τιμών να ισχύει μέχρι την ανατροπή του από τις καταστάσεις, οπότε επιβάλλονταν νέο πάγωμα στις τιμές που είχαν δημιουργηθεί πιά πρόσφατα.

Στη Γαλλία το 1958 η επιχειρηματολογία του HOUSSIANX βοήθησε στην χαλάρωση του άμεσου ελέγχου των τιμών. Και έτσι η αναθέρμανση του πληθωρισμού το 1959 αποδώθηκε μερικώς στην χαλάρωση του ελέγχου. Στην συνέχεια λοιπόν έχουμε επέκταση του συστήματος των ελέγχων. Στους αρχές της δεκαετίας του 1970 όλες οι συνθήκες είχαν ωριμάσει για την δραστηριοποίηση των ελέγχων με στόχο την καταπολέμηση του πληθωρισμού. Η διαδικασία η οποία επακολούθησε, χωρίς εμφανείς επιπτώσεις στις τιμές, συνεχίστηκε μέχρι το 1978. Τότε το σύστημα των ελέγχων το οποίο είχε διαμορφωθεί στο εξής εγκαταλείφθηκε. Τρία χρόνια μετά την κατάργησή τους, δηλ. το 1981, εμφανίστηκε στην διεθνή βιβλιογραφία η οριστική καταδίκη των ελέγχων.

Από τότε άρχισε και συνεχίζεται μία προσπάθεια καταπολεμήσεως της συγκέντρωσης από τις επιχειρήσεις μονοπωλιακής δύναμης σε όλους τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας.

Πόσο αποτελεσματική θα αποδειχθεί όμως τελικά θα εξαρτηθεί από τον τρόπο εφαρμογής της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας.

ΕΛΛΑΔΑ: Οι έλεγχοι οι οποίοι ασκούνται στη χώρα μας στις τιμές είναι δύο ειδών. Το πρώτο είδος ελέγχων αφορά τις τιμές στις επιμέρους αγορές των αγαθών και υπηρεσιών.

Αυτοί είναι έλεγχοι που στηρίζονται στο νομοθετικό πλαίσιο που έχει διαμορφωθεί με βάση του αγορανομικού κώδικα. Το

δεύτερο είδος ελέγχων αφορά τις τιμές και τα εισοδήματα σε όλη την οικονομία ή σε μεγάλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας. Οι έλεγχοι αυτοί εντάσσονται στις πιο πρόσφατες μεθόδους αντιμετώπισεως του πληθωρισμού. Το νομοθετικό

διάταγμα 136/30-10-1946 το οποίο με διαφορετικές τροποποιήσεις και συμπληρώσεις αποτελεί μέχρι σήμερα τον Ελληνικό Αγορανομικό Κώδικα, όριζε ως επικεφαλής της αγορανομικής διαδικασίας τον υπουργό εφοδιασμού. Οι ομοιότητες του ΝΔ

136/30-10-1946, είναι πάρα πολλές με 'κέλυες του γαλλικού νόμου 45-1483/30-6-1945. Η Γαλλία και η Ελλάδα συνδέονταν για πάρα πολλά χρόνια με μεγάλη παράδοση και θα ήταν παρά-

ξενο ο Έλληνας νομοθέτης να μην επηρεασθεί από τον τρόπο και τα μέσα με τα οποία αντιμετωπιζόταν στην Γαλλία η κατάσταση των σοβαρών ελλείψεων σε βασικά είδη πρώτης ανάγκης. Σήμερα μετά την μετονομασία του υπουργείου εφοδιασμού σε υπουργείο εμπορίου, αρμόδιος είναι ο υπουργός εμπορίου.

Αυτός δεν είναι υποχρεωμένος όμως να ενεργεί σε όλα τα αγορανομικά θέματα αυτοπροσώπως, γιατί από το νόμο του παρέχεται το δικαίωμα να μεταβιβάζει την άσκηση των αρμοδιοτήτων του.

Έτσι στις ημέρες μας έχοντας κάνει χρήση αυτής της δυνατότητας ο υπουργός εμπορίου, έχει καταστήσει υπεύθυνους να ασκούν το αγορανομικό του έργο, τους νομάρχες και τις νομαρ-

χιακές αγορανομικές επιτροπές. Οι αποφάσεις αυτών είναι νομικ

ανίσχυρες αν δεν υποβληθούν στον υπουργό για έγκριση. Αυτό προκύπτει από το άρθρο 19 του νόμου.

Στο αγορανομικό σύστημα ελέγχων δεν περιλαμβάνονται όλα τα είδη. Ειδικότερα απ' αυτό το σύστημα εξαιρούνται ορισμένα αγαθά και υπηρεσίες για τα οποία αρμόδια είναι η Κυβέρνηση ή άλλες δημόσιες και ημιδημόσιες υπηρεσίες. Μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η ηλεκτρική ενέργεια, το τηλέφωνο, οι αστικές συγκοινωνίες, οι αεροπορικές μεταφορές, τα γεωργικά προϊόντα μαζικής παραγωγής όπως το σιτάρι, καπνός, σταφίδα, για τις τιμές των οποίων είναι υπεύθυνη η ίδια η κυβέρνηση. Για λόγους εφαρμογής των προβλεπομένων ελέγχων από το νομοθετικό διάταγμα 136/30-10-1946 και τις αγορανομικές διατάξεις που εκδόθηκαν στο μεταξύ τα αποκαλούμενα είδη "βιοτικής ανάγκης" κατατάσσονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες οι οποίες φέρουν τις ονομασίες "ουσιώδη εν επαρκεία", "ουσιώδη εν ανεπαρκεία", και "εκουσιώδη". Στην κατηγορία "ουσιώδη εν επαρκεία" περιλαμβάνονταν το 1977 πενήντα ομάδες αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ των οποίων ήταν τα επιβατικά αυτοκίνητα Ι.Χ., τα απορυπαντικά, τα αναφυκτικά, το κόψιμο των μαλλιών σε κουρέιο Α', Β', Γ', Δ' κατηγορίας, το καθάρισμα ενδυμάτων γενικά και οι φαρμακευτικές εργασίες.

Η κατηγορία "ουσιώδη εν ανεπαρκεία" κάλυπτε 101 ομάδες με αγαθά και υπηρεσίες όπως το γάλα, το αλεύρι, το κρέας, τα λίκπη, τα οπωροκηπευτικά, τα υποδήματα, μερικά υλικά οικοδομών, τα εστιατόρια, τα αναφυκτήρια Α', Β', Γ' κατηγορίας, τα κόμιστρα ΤΑΧΙ και τα ψηκτικά των φούρνων. Όσα αγαθά και υπηρεσίες δεν περιλαμβάνονται σε καμία απ' αυτές τις δύο κατηγορίες, υπάγονται στα "εκουσιώδη". Ο αγορανομικός μηχανισμός επεκτείνεται από καιρό σε καιρό για να προσαρμοσθεί ανάλογα με τις περιστάσεις. Μια τέτοια διαδικασία ξεκίνησε την 21ην Φεβρουαρίου του 1979, η λεγόμενη πράξη νομοθετικού περιεχομένου "περί μέτρων για την συγκράτηση των αυξήσεων περί τιμών των αγαθών". Μ' αυτή τη πράξη άρχισε για πρώτη φορά ν' απαγορεύεται η αύξηση της τιμής όλων γενικά των αγαθών και

υπηρεσιών χωρίς να έχει εξασφαλισθεί προηγουμένως η έγκριση του υπουργού εμπορίου.

Για την αύξηση των τιμών κάθε βιομήχανος και βιοτέχνης είναι υποχρεωμένος να υποβάλλει αίτηση με δικαιολογητικά για το κόστος του προϊόντος του οποίου απαιτεί την αύξηση. Και ενώ μέχρι τότε οι τιμές των αγαθών στις κατηγορίες "ουσιώδη εν επαρκεία" και "επουσιώδη" σχηματίζονταν σχετικά ελεύθερα στα επίπεδα χονδρικής και λιανικής πωλήσεως μετά την 21-2-1979 περιήλθαν κι αυτά κάτω από αυστηρό έλεγχο των αγορανομικών αρχών. Τα κενά τα οποία φάνηκαν από την εφαρμογή αυτής της πράξης ήταν: πρώτο: ο υπουργός Εμπορίου εξουσιοδοτείτο να ορίζει ανώτατα ποσοστά μικτού κέρδους αλλά όχι καθαρού, δεύτερο: δεν προβλεπόταν τίποτα για τη δυνατότητα κοστολόγησης των αγαθών και υπηρεσιών με βάση τη μέθοδο των προκαθορισμένων συντελεστών κόστους και τρίτο: δεν αντιμετωπιζόταν το θέμα των νέων επιχειρήσεων και των νέων προϊόντων. Τα κενά αυτά έκλεισε τέσσερεις μήνες αργότερα ο νόμος 926/26-6-1979, ο οποίος συμπλήρωνε και τροποποιούσε την πράξη νομοθετικού περιεχομένου. Το Μάρτιο του 1979 οι αρχές καθόρισαν τις ανώτατες αμοιβές για μια σειρά από ειδικότητες σε επαγγελματικές και τεχνικές δραστηριότητες, ενώ τον Απρίλιο αποφάσισαν το εξής. Οι τιμές όλων γενικά των αγαθών επιτρεπόταν ν'αυξηθούν χωρίς προηγούμενη έγκριση του υπουργού Εμπορίου μέχρι 10% από το επίπεδο που βρισκόταν το Δεκέμβρη του 1978.

Τέλος τα περιθώρια κέρδους των χονδρεμπόρων δεν έπρεπε να είναι ανώτερα από 25% πάνω στην τιμή αγοράς των ειδών. Το κάθεστώς του νόμου 926/1979 το οποίο είχε αρχίσει να ισχύει από τον Φλεβάρη του 1979 μαζί με την πράξη νομοθετικού περιεχομένου, διαπιστώθηκε αμέσως στην πράξη ότι ήταν ανεφάρμοστο. Οι αρχές αποφάσισαν τις ακόλουθες βελτιώσεις:

1) Ενώ επιτρεπόταν αύξηση όλων γενικά των αγαθών, χωρίς προηγούμενη έγκριση του υπουργού Εμπορίου μέχρι 10% από το επίπεδο που βρισκόταν στο τέλος του Δεκέμβρη του 1978, τώρα οι

τιμές ορισμένων βιομηχανικών και βιοτεχνικών αγαθών παραγωγής εσωτερικού, κυρίως της κατηγορίας "ουσιώδη εν ανεπαρκεία" επιτρέπεται να αυξηθούν χωρίς την έγκριση του υπουργού Εμπορίου κατά 10% από το επίπεδο της 31ης Δεκεμβρίου του 1979, εφόσον το δραχμικό τους κόστος είχε αυξηθεί. Για αύξηση τιμών μεγαλύτερη του 10% εξακολούθησε να απαιτείται υπουργική έγκριση.

2) Οι τιμές όλων των άλλων αγαθών και υπηρεσιών παραγωγής εσωτερικού, επιτρέπεται να αυξηθούν ανάλογα με τις αυξήσεις στο κόστος εργασίας και των πρώτων υλών.

3) Οι τιμές χονδρικής και λιανικής πώλησεως θα διαμορφώνονταν πέρνοντας σαν βάση την τιμή κλήσεως του προϊόντος που εμφανίζονταν στο τιμολόγιο συν το δραχμικό περιθώριο κέρδους.

4) Οι τιμές των εισαγόμενων βιομηχανικών και βιοτεχνικών αγαθών μπορούσαν να αυξηθούν χωρίς προηγούμενη έγκριση του υπουργού Εμπορίου από το επίπεδο που είχαν την 29η Νοεμβρίου 1979 και κατά την ακριβή αύξηση της τιμής. Θα πάγωνα όμως εκεί μέχρι τον Ιούνιο του 1980. Τα μέτρα αυτά μείωναν την γραφειοκρατία και έκαναν το έργο των ελεγκτικών αρχών πιο εύκολο.

Η οικονομία όμως συνέχισε να στενάζει από τους πολλαπλούς περιορισμούς που ίσχυαν στο μηχανισμό των τιμών. Νέα μορφή επεμβάσεως των αρχών στις αγορές αποτελεί η Α.Δ.9/2-2-82. Με αυτή η βιομηχανίες, βιοτεχνίες και εισαγωγικές επιχειρήσεις σε πολλούς κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας, υποχρεώνονταν να υποβάλλουν στις κατά τόπους αγορανομικές αρχές:

1) Τιμοκαταλόγους με τις νέες τιμές τους 20 τουλάχιστον ημέρες πριν την κυκλοφορία των νέων τιμοκαταλόγων.

2) Αναλυτικά κοστολόγια τόσο για τα προϊόντα που παράγονται ή εισάγονται για πρώτη φορά όσο και για τα προϊόντα των οποίων οι τιμές μεταβάλλονται.

3) Τον ισολογισμό της τελευταίας ολοκληρωμένης οικονομικής χρήσης.

Με την υποβολή αυτών των στοιχείων οι επιχειρήσεις μπαίνουν σε παρακολούθηση και σοβαρό περιορισμό. Οι εξελίξεις στο αγορανομικό καθεστώς ελέγχου των τιμών οι οποίες έγιναν από το 1946 μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ανταποκρινόταν στις ανάγκες μιάς ανώμαλης μεταπολεμικής περιόδου μέχρις ότου οι αγορές επανέλθουν σε κάποια κατάσταση σχετικής σταθερότητας.

Από το 1955 όμως και μετά οι συστηματικές επεμβάσεις στο μηχανισμό των τιμών είναι εξαιρετικά δύσκολο αν όχι αδύνατο να δικαιολογηθούν. Εύλογη δικαιολογία θα αποτελούσε η αντιμετώπιση του πληθωρισμού. Είδαμε ότι οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις στην Γαλλία και πολύ περισσότερο στις Η.Π.Α επέβαλαν άμεσους περιορισμούς στις τιμές, για το λόγο αυτό, θα ήταν υπερβολικό οι Ελληνικές κυβερνήσεις να μην επηρεαστούν προς την ίδια κατεύθυνση.

Οι ελληνικές κυβερνήσεις φαίνονται να κάνουν ότι είναι δυνατόν για να συγκρατήσουν τις τιμές σε χαμηλά επίπεδα. Με τέτοιους περιορισμούς θα ήταν δυνατόν να εξαφανισθούν, και κάθε λογικός άνθρωπος θα το περίμενε, μετά από 30 χρόνια αστυνομεύσεων των αγορών, οι περιστασιακοί κερδοσκόποι και το είδος τους να έχει εκλείψει. Παρ'όλα αυτά, με τα δρακόντια μέτρα που παίρνει η κυβέρνηση τα τελευταία χρόνια δίνει την εντύπωση ότι υπάρχουν στην Ελληνική οικονομία περισσότεροι ανεπιθύμητοι κερδοσκόποι παρά ποτέ.

Στην προσπάθεια πάλι των αρχών να συγκρατήσουν την άνοδο των τιμών με αγορανομικούς ελέγχους και άλλες παρεμβάσεις στις τιμές, ο μέσος ρυθμός πληθωρισμού από 2,2% που ήταν το διάστημα 1955-1970, ανέβηκε σε 14,3% το διάστημα 1971-1980. Την ίδια αποτυχία σημείωσαν όσοι περιορισμοί υιοθετήθηκαν. Και ενώ δεν λειτούργησαν προς όφελος εκείνων που ήθελαν να ευνοήσουν δημιούργησαν και σοβαρά προβλήματα στο μηχανισμό των τιμών και μετά από αυτό θα πρέπει να περάσουν αρκετά χρόνια αν όχι δεκαετίες για να συνέλθει η Ελληνική οικονομία.

Ο μόνος σωστός λόγος που θα μπορούσε να υποστηριχθεί είναι η συγκράτηση των μονοπωλίων για να μην χρησιμοποιήσουν τη δύναμή τους για να εκμεταλλευτούν το κοινό. *

Η πρακτική του αγορανομικού ελέγχου που ακολούθησε στην Ελλάδα τα τελευταία 30 χρόνια θα έπρεπε να έχει αποφευχθεί λόγω των καταλυτικών επιδράσεων που άσκησε πάνω στην Ελληνική οικονομία.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο V I I I

Σκοπός της μελέτης μας ήταν να εντοπίσει τα προβλήματα που δημιουργούνται στην Ελληνική Οικονομία, από τον έλεγχο που ασκείται από την Πολιτεία, στις τιμές των αγαθών και στις αμοιβές των συντελεστών παραγωγής.

Προσπαθήσαμε, όχι βέβαια να δώσουμε τη λύση των προβλημάτων που ενροπίστηκαν, αλλά την έκτασή τους και τις επιδράσεις τους. Άλλωστε οι γνώσεις μας πάνω στο όλο θέμα ήταν ελάχιστες και η εργασία αυτή είναι αποτέλεσμα διεξοδικής μελέτης μας διαφόρων οικονομικών εγχειρισμών, που πρέπει να ομολογήσουμε ότι ήταν και περιορισμένα.

Τέλος θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Ελληνική Οικονομία στενάζει κάτω από το βάρος των διοικητικών παρεμβάσεων στις επιμέρους αγορές, οι οποίες θα ήταν δικαιολογημένες μόνο σε καθεστώς σοβαρών ελλείψεων σε αγαθά και γενικής κινητοποιήσεως της χώρας για αντιμετώπιση εχθρικής απειλής.

Εφ' όσον όμως υπάρχει σχετικά άνετη υλική ευημερία σε ειρηνική περίοδο, οι λεπτομερείς έλεγχοι που ασκούνται στις τιμές όχι μόνο δεν έχουν την παραμικρή αποτελεσματικότητα, αλλά φρενάρουν, θα μπορούσαμε να πούμε, ανεπανόρθωτα το επιχειρηματικό δαιμόνιο των Ελλήνων και συγκρατούν τους ρυθμούς αυξήσεως της υλικής ευημερίας της χώρας σε χαμηλά επίπεδα.

Εάν όμως απαιτείται επέμβαση στο μηχανισμό των τιμών, για οποιοδήποτε λόγο, αυτό θα πρέπει να γίνεται με μέτρα που δεν στρεβλώνουν τον πληροφοριακό και συντονιστικό ρόλο των τιμών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. "Οι έλεγχοι των τιμών και οι συνέπειές τους"
Γεωργίου Κ. Μπήτρου, Αθήνα 1985
2. "Η πολιτική τιμών και εισοδημάτων στην Ελλάδα"
Γεωργίου Ε. Οικονόμου, Αθήνα 1981
3. "Μαθήματα Δημόσιας Οικονομικής"
Γ. Δράκου, Αθήνα 1978
4. "Οικονομικός Ταχυδρόμος"
Πέτρου Παπαγεωργίου, Ιούλιος 1989
5. "Οικονομική των επιχειρήσεων"
Μ. Ν. Τσιμάρα
6. "Οικονομική θεωρία"
ALFRED STONIER και DOUGLAS HAGUE

